BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
24 A
25

DE ABVSV TABACCHI

D. ANTONII VITAGLIANI CEPERANENSIS

Phyſici noſtra tempeſtate clariſſimi.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ROMAE,

Apud Franciſcum Monetam

MDCL.

Superiorum Permiſſu.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

72 24 A 25

Digitized by Google

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

DOMINO

FRANCISCO ALBERGOTTO

Aretino V.S. Referendario, & Prouincijs Campanię Maritimęq; pręfecto Vigilantiſs.

NON aliud quidpiã diù ardentius expetiui (Illuſtriſſime Domine) nihilq; potiſſimum fuit in cauſa, vt opuſculũ hoc de ABVSV TABACCHI, meæ iàm elucubrationis labor in tutelæ tuæ ſinum ederetur in lucem; quàm non obſcurum gratæ teſtandæ voluntatis meæ erga te argumentum: idq; eò libentius facio, quo omnes, nõdùm Iuriſdictionarii, ſed exteri etiam intelligãt

meam omnem operam, omne ſtudium, Induſtriam, diligentiam, & vitam denique tibi ſemper, & ab ipſis erudimentorũ ſeruitutis meæ in cunabulis, deuictiſſimam extitiſſe. Accipe igitur hoc animi mei, & virtutis tuæ indelebile teſtimonium, idq; benigna, qua ſoles ſuſcipe fronte, & me vt conſueſcis dilige, & faue. Ceprani 25. Maij 1650.

D. S. Illuſtriſs. & Reuerendiſs.

Addictiſſimus ſeruus

Antonius Vitaglianus.

D. IOANNIS BAPTISTAE

CAPVTI CEPERANENSIS

Diſtica.

In laudem Auctoris.

VT lyris ripis albis, qui colligit Alis,
Cantibus, & reſonis, ſydera placat olor
Antoni volitans ripas, vt Tybridis alter
Cygnus ſic eff.as gutture dulce melos;
At tibi iam cedat lyris, iam cedat olori,
Cedat concentu vox modulata ſono.
Effluit ille canens, vim ſuſcipis ipſe canẽdo,
Tu cantu vitam colligis, ille cadit.

D. DOMINICI
DE SANCTIS PEDEMONTANI
Medici Phyſici.
Carmina.
Ad Auctorem.

HEus Pimpliades ſacri laticis Eliconis
amæni
Lecta cohors veſtras ferte, liguſtra, Roſas,
Colligite in pratis flores, rubeoſ; Amarãthos
In campis lauros, lilia caſta ſimul;
Serta repoſt.. parat, nouas fabricate coronas
Numina quid ualeãt veſtra parate modò
Nectite Vitalianum æterna fronde corolla,
Gloria Ceprani, perpetuumq; decus.
Heſperidũ quot hortus alit, quæq; tẽpora cin
Tẽpora, quæ pridẽ laurus amica tenet (gat
Magna ſibi creſcent rediuiua encomia laudis
Et nomen creſcet cœlo iubente ſuum.
Spirabunt viuos medicamina cõpita vultus,
Vt celebrẽt Medico poſthuma ſæcla decus;
Nõ eſt quod timeas Antoni infeſta Tabacchi
Cum nunquam Bacchi te latuere doli.
Iã ſplẽdent vario Medici medicamina cultu
Quæ caret æternis fama ſecunda Tubis.
Nũc adſunt Medico percomoda tẽpora votis,
Quæ gemino reuelent publica luſtra pede.

AD D. ANTONIVM VITALIANVM recentis operis Auctorem.

D. IO. ROTVNDI CEPERANENSIS

Carmina.

Ad Auctorem.

VT ſolet ingenti ſplendorẽ Phœbus olimpo
Reddere præclarum ſic nitit iſtud opus.
Res noua, res pulcra, & res nõ audita ſub axe
Omnibus ignotum: hæc mẽs operoſa refert.
Tollet, Vitagliane, tuũ ſic nomen ad aſtra,
Perq; orbem totum nuntia fama feret.
Quiſnã nũc poterit meditari carmine laudes
Vitagliane, niſi Calliopea tuas;
Nequicquã mea lingua valet, quia ſydera tã
Et tua, ſi neſcis, vndiq; fama volat. (gũs

Perill. & Excellentiſſimo

D. ANTONIO VITALIANO

Condiſcipulo diligentiſſimo, & Scriptori eruditiſſimo.

DOMINICVS PANAROLVS Romanus. S.

QVamuis dura ſit pugna conſuetudinem vincere ex D. Aug. in pſalm. 30. tamen ex eodem de verb. Apoſt. ſerm. 17. refrenanda eſt mala conſuetudo, refrenata enim reſtringitur, reſtricta langueſcit, langueſcens emoritur, & malæ conſuetudini bona ſuccedit. Paratus ad bellum deſcendis in arenam; ſequere, pugnare non deſiſtas contra lethalē noſtri temporis conſuetudinem, vt experientia optimè patet, in ſumendo Tabaccho. Venenoſa planta aquis acheronteis irrigata per orbem ad necandos homines vagatur. Scripſiſti, vt quid ſentiam tibi pandam. ſed tēporis breuitate adſtrictus (vrget enim tibi celeritas) breuiter quid de hac planta obſeruaui tibi ſcribo. Nicotiana, Petum, Tabacco, Herba S. Cruci, Hioſciamus Peruuianus, diuerſa enim habet nomina, quāuis aliquas

fa-

facultates Medicas habeat, tamen ſicuti hodie eſt in vſu, aut in puluere, aut in fumo, narcoticam, indeque venenatam poſſidet proprietatem; & quotidie videmus tabacco vtentes cephalicis morbis vexari, & breuiter viuere. Videas quid de hoc ſcripſi in Apolline Pythio, ſed caſum tibi narrabo pulcherrimum ad fugandū huius maledictæ plantæ vſum, dum ſulphure ſuo arſenicali, quo maxime abundat cerebrū lædit. Audias igitur, & audiāt Tabacci patrocinatores. Philippus de Arantio Cuſentin. ſuſpenſus in Platea pontis hic Romæ die 9. Februarij huius anni 1650. qui quotidie tabacco tum in fumo, tum in puluere vtebatur, à me in almæ huius Vrbis Gymnaſio publicæ ſectus ſpinam quādam oſſeam, ſeu potius lapideam tricipitem habebat inter duram, & piam meningem in parte ſiniſtra prope falcem è directo interſectionis commiſſurarum coronalis, & ſaggittalis; ſed piæ ita fortiter adherebat, vt ſine laceratione ipſius auelli non poſſet; quin immo in cerebri ſubſtantiam ingreſſa conſpiciebatur, vt publicè viderūnt omnes, qui Anatomen inſpexerunt, quare ſi ſuſpenſus non fuiſſet, certe breui temporis ſpatio moriebatur; apparebant

bant enim circa ipſam ſpinam quædam inflammationis rudimenta, quæ lapſu temporis hominem è medio ſuſtuliſſent. Plura dicerem, ſed quia te de hoc docte differentem intelligo finem impono me tibi commendans, ſicuti etiam facit Magiſter noſter Petrus Caſtellus in critica doctrina ſuper Hippocratis aphoriſmos qui labores tuos cupide expectat.

Vale Romæ 23. Maij 1650.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſs. P. S. A. P. Mag.

A. Riualdus Viceſg.

Hunc Librum de Abuſu Tabacchi Eruditiſſimi viri D. Antonij Vitagliani Ceperanenſis, Ego infraſcriptus vidi, perlegi, expendi, & in eo nihil inueni, quod Sanctæ Romanæ Eccleſiæ repugnet, ſiuè quod bonis moribus aduerſetur; quinimò è cõtra maximæ vtilitatis fore iudico cuicunq; legenti, tum ad valetndinem corporis conſeruandam. tum etiam bonos mores patrocinandum. Facio fidem, hoc die 8. Maij 1650.

Ioannes Manelphus.

Imprimatur
Fr. Hyacinthus Pandulphus
Reuerendiſs. P. S. A. P.
Mag. Soc. Ord. Prædicat.

ANTONII VITAGLIANI

Ceperanenſis Medici noſtra tempeſtate Clariſſimi.

Enarrationum, & Curationum Medicinalium Libri Noni.

ENARRATIO VLTIMA

De Sternutatione Moleſta, & Abuſu Tabacchi.

HOminem ſolùm Animantium maximè omnium ſæpiſſimè ſternuere conſueuiſſe, ſcriptum reliquit *Ariſtoteles* tùm 10. *ſect. Problem.*20. *tum* 23. *ſect. Probl.*

10. vel quia pluſquam ſatis eſt cibo veſcitur, potuq; repletur; vel quia bræuiſſimis eſt naribus, meatuſq; obtinet cæteris am-pliores, per quos ſpiritus, odorq; ſubeunt; humor autem propte-reà concaleſcens celeriter in ſpiritum commutatur, quo qui-dem ſpiritu poſtmodum, inflatis ac repletis iam naribus, forami-nibuſue prædictis, ſternutamen-tum fieri aſſolet.

Nil etenim aliud eſt ſternuta-mentum, quàm ſpiritus, vniuer-ſique flatus eruptio, atq; delatio ſi eidem Ariſtoteli prçſtanda ve-nit fides, *tum loco nuper cit. pro-blem. 53. tum 1. de hiſtor. Animal. c. 11. ad quod Gal. lib. 2. de Sympt. cauſ. cap. 1. 3. 4. & 5. nec nõn 6. aphor. 39.* definit motum prauũ, cum ſono cerebri, dependentẽ ab eius expultrice, ſtimulata à Naſo, & adiuta à motrice Capi-tis, & Thoracis; quia vt dicit *Hippocr. 7. aphor. 51.* aer intus con-

contentus extrà erumpit; ſonat autem quoniam per anguſtum ipſi exitus eſt; ex percuſſione etenim, & refractione fit ſonus non peſſimè; hinc afficitur cerebrum, Nares aliquo pacto compatiuntur, & pectus ſimul proptēr violētam excuſſionem, propterea ab Auicenna dicitur parua Epipleſia, quia cerebrum in ſeipſum contrahitur, vt expellat, quod noxium illi eſt, primo, ſcilicet per contradictionem, indeq; per eiuſdem dilationem. Cerebro enim, naribuſq; perſpectum eſt, vt potēter valeant Elidere, quæ intus præſſa turbam moliuntur, habeantq; modum, & viam, per quam fuga capeſſitur; quæ nonniſi Nares, & cerebrum Galeno videtur.

Eo autem, quæ ſternutamentum mouent, ſunt calor, humor, vel vapor, & quando multoties concitatur, & vltra vices triginta; indicatur tunc praua, ac ma-

ligna Cerebri diſpoſitio irritata, vel à flatu, vel ab aura calorem eleuante, vt propterea excitato cerebro ad impulſionem, nouus trahitur à naribus, & Pulmone aer; nam ſi vera *Galen. fatetur lib. 2. de ſympt. cauſ. cap. 4.* ad ſter nutamentum concitandum, cōcurrit caput per eius muſculos, & neruos, ac ſimul etiam per muſculos Pectoris, id quod voluit annuere Auicennas per motricē capitis, & Thoracis.

Quæ verò ſternutamina narium irritatione procreantur, ſiue ab externa, ſiue interna cauſa, impetum habent maiorem; quia eo irritamento commouentur ab impellente flatu humores; ſiquidem vt colligitur *ab eod. Gal. 2. d. de ſympt. cauſ. cap. 3. & 4.* dum cauſa vehementer, & cum violentia agit in Nares, vt ad Narium affectionem afficiatur etiam cerebrum, cuius expultrix cum impetu ad expellen

dum inſurgit, vehementer concutitur, ſpiritibus muſculorum ope quam maximè impulſis, & irritatis.

Agit etiam in nares, ſoluitque continuum cauſa item externa, quemadmodum Palea eſt, & Pēna exempli gratia ex *Gal.7. aph. 51. & 2. de ſymp. cauſ. cap.5.* caruncułas, ſeu cartillagines Narium tangens, aut pungens; ita pariter calefaciens quodcunque naribus adhibitum, vt Tabacchū, iris, Ariſtolochia, Staphiſagria, Cuminum, Nigella, Cœpa, Struthium, Ciclamen, Sinapis, Naſturtium, Lepidium; Zinziber, piper, Hellebrorum, Caſtoreum, Euphorbium, & alia his ſimilia, quemadmodum fumus, puluiſque rei alicuius acris, vel erodentis.

Hæ enim irritande, Nares calefaciunt, & calefaciendo, vapores emittūt calidos, cuius caliditatis vi attenuatur humor mor-

dax, quæ reperitur tùm in ventriculis, tū in ſpatio inani, quod cerebrum ambit exterius, vt deinde illius portio aliqua deſcendat in Nares, eaſqe mordaciter proritet, vt ſternutamentum concitetur; ſicuti etiam pari modo fit à cauſa interna, externa minimè concurrente, à materia ſcilicet in capite reſidente; vt iudicauit *Hipp.* 7. *aph.* 53. opus enim eſt, vt materia ſecundum aliquam ſui partem feratur in Nares, ſiue per ſe deſcendendo, ſiue mediate irritatione per externam cauſam.

Quemadmodum contingit olim cuidam Petro Antonio Granato à Ceprano, complexionis promiſcuæ viro, corpore pleno, ingenio feſtiuo, hilari, atq; arguto, vix quadragenaria ætate maiori, tempore Verno, conſtitutione frigida exiſtente; Hic cū Roſæ Tabacchi helleborari pleneę odorem ſuſcepiſſet, refectumque

que puluerem naribus attrahe-
ret; cerebri expultrice ab acri
vapore, mordaciq; minera irri-
tata; moleſtam valdeq; creber-
rimam ſternutationem incurrit,
vt poſt centum, & vltra explo-
ſiones ſternutamentorum cum
multo ſonitu, eoq; vehementi,
cũ pinnas narium haberet craſ-
ſas; ferè viribus deſtitutus, &
cum exitio, quaſi ad Pheretrum
propè translatus eſſet, me ad
hanc miſeriam ſpectandam,
opemque, ſi quæ eſſet, ferendam
accerſire per vxorem iuſſit.

Nã licet non mediocre præſi-
dium, vt plurimum afferat capi-
ti vaporibus oppleto ſternuta-
mentum, vtpotè quod illud exic
cet ſuperuacanea expellat, pra-
uitatemque ſedet, de Auicennæ
ſententia, iuuet inſimul partum
edendum, ex Hippocrate, ſe-
cundas excludendum, & matri-
cis præfocationes in mulieribus,
nec non, & crebros ſingultus ſe-

det *ex Ariſtot.33.part.probl.17.* imò bis, teruè factum ſanitatis tempore optimum habeatur, eo quia anteriorem cerebri partem repurget, & ſenſibus viam aperiat. Nihilotamen minus, intem peſtiua immoderata, & cum materia malè affecta, haud vtilis erit huiuſcemodi cõcuſſio, quãdoquidem vires frangit, caput replet, & materiæ impedit coctionem; Hinc idem dixit Auicennas malam eſſe catharri initio, quia caput implet; nocet etiam febricitantibus aſſidua, quia vires deicit, & propterea ſubdit, quod ſi homo morti proximus, vt in Apoplexia, & Epilepſia, conuulſione, lethargo, vel charo, ſi ſternutatorijs adhibitis non ſternuat, de ſalute ſperandum non eſt, propter virtutis imbecillitatem; firmat dictũ *Ariſtot.33.ſect.probl.9.* eſt etiam incommoda in viſcerum inflam mationibus, in febribus, in graue-

uedi-

uedinis cruditate, & ex acri catharro. malò prætereà eſt per omnes morbos, qui in Pulmone fatigant ſternutationem præire, & ſubſequi, vt Peripneumonya, vt de Pleeritide notauimus nos in obſeruatione de Pleuritide, quã typis dedimus, de Hippocratis mente, 2. *prognoſt. cap. 9. prad.* 49. Moleſta item eſt à concubitu ſtatim mulieribus concipere cupientibus; prius etenim valida concuſſione genitale excutitur ſemen, quàm ſe matricis penetralibus inſinuet; malam item nos prædiximus illam in noſtro excitatam ægrotante, vtpotè intempeſtiuam, creberrimam, & vires deiecentem, & proſtrantẽ.

Et quamuis ſternutatio *à Gal. lib. 2. de Sympt. cauſ. cap. 5.* referatur inter ſymptomata facultatis animalis, attamen propriè eſt in gẽnere actionis matricis cerebri deprauatæ, vt idem annuit Auicennas, quia cum ſit motus vio-

lentus *ex Gal.6.aphor.* 39. habet conſequenter pro genere motũ prauum 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 1. imò vehementioris impetus,quã ſit Tuſſis; *vt eod.2.de ſympt. cauſ. cap.*3.4.*&* 5. quamuis dicto *cap.* 3. dicat conuenire cum tuſſi, in ſonitu ſcilicet; & licet præter naturam vix dici poſſit, eò quia cauſa morbifica excitat naturam ad actionem per *Gal. eod.* 3. *de ſympt.cauſ.cap.*4. hoc intelligendum eſt, quatenus motus cerebri eſt actio,non autem cum motus capitis eſt paſſio; ſiue quando ſternutatio ſit intẽpeſtiuè, vt in caſu noſtro,nam ſi fiat tempeſtiuè ſternutamentum, prorſus præter naturam minimè erit; quemadmodum de ſanguinis eiectione adeſt exemplum apud *Gal.lib.de ſympt. diff.cap. vltimo*. & tunc dicitur præter naturam ſecundum partem.

Sic igitur ſternutatio,accepta non vt ſalutaris,&tempeſtatiua,

ſed vt morbifica, & intempeſtiua, aut ſecundum totum præter naturam, vt *Gal.2.de ſympt.cauſis cap.*1. erit ſtatim tollenda; verum quia, aut pendet ab intemperie calida ſine materia, ſiue vaporoſa, ſiue humorali, vel à materia toto genere præter naturam; ſi à ſola intemperie indicat ſui remotionem per ſibi contraria; ſi verò fiat ratione materiæ irritantis, illa primo veniet imminuenda, & euacuanda, quæ iam fluxa eſt, quæ autem fluit, aut actu fluxura eſt, retrahendo medicamentis, quibus catharrus curari ſolet, & ſi in Iecore calidiori generetur, temperanda erit pars ipſa demandans, hepar ſcilicet refrigerantibus medicaminibus.

2 Accitus igitur ipſe ad ægrotũ prædictum curandum, nihil de materiæ euacuatione excogitaui cum intellexiſſem ſternutationẽ fuiſſe excitatam acri Tabacchi

puluere in Roſam iniecto, quamuis conſequenter materia ſucceſſiuo tractu per conſenſum à nariu m acrimonia cōcurreret. Itaque Præmiſſa obiter perme conuenienti Diæta, vt degeret ſcilicet in aere cubiculi tēperato, in quo adeſſent ſtratæ ciconiæ pennæ, ſiue ex his ſaltem puluinar, aut capital confectum eſſet, vt ſuper illo dormire potuiſſet. Dicūt .n. Apollonius, & Aetius impoſſibile fore pennis cicuniæ præſentibus, Pueros ſternutare poſſe, & à proprietate, qualitateuè, tū occulta tum manifeſta, hoſce affectus iuuare, eiſdemq; ſuccurrere promptè.

Cibaria refrigerantia commendaui, & inter illa vti dixi à proprietate Ciconiæ carnem victui paratam, ſed ſine aromatibus acribus conditam, quam Pridie die mactauerat in lyri flumine, quidam auceps; Rhenes item agni, qui tempori proportioua-

liter

liter reſpondebant propoſui, ſed ſemiaſſos,&ſucco plenos ex Auicennæ ſententia, licet conuenirent etiam veruicis, ſuccuiæ, leporis, & vitulæ pari modo aſſati, quia eleuantur ex his inter comedendum ſpiritus quidam per Palati foramen ad nares ipſas, qui earumdem acrimoniam, & proritationem lenire, & mitigare ſunt apti; Mandaui præterea vt caput eleuaret in altum, inintenderetq; Ilia,& ſpiritum cohiberet, ac vt palmam crebrò manu confricaret, quia ſic ſternutamenta ex Varro, ſileſcere ſolent.

Iubent pariter Alij, vt anulus ſtamneus in dextrę longiſſimum digitum ſtrictè transferatur, vel manus in aquam frigidã immittantur; Ego vero naſum, & oculorum angulos internos ſine ſuperſtitione confricari præcepi ex *Ariſt.33.part.probl.*8. qui mirificè conducere ſolet, prout de facto

ɑ̃o ſucceſſit; ſic vt ſubito,repenteq; terreretur, vt mirum immodum metueret; quia ſedulò hæc animi paſſio iuuat; & hoc facto curaui ſtatim attrahi per nares lac tepidum ter, vel quater, nec non gelidam affundi in faciē de repentè, ac demum ſequens exhauriri linimētum per nares.

℞. ol. roſ. incōpl.)
viol. ſimpl.)
ſaligni) ana dram. 5.
nenuphar.)
de mandrag. pom.)
Lactis mulier. puellam lactant: dram. 1.

Succi fluentis ex Rhenibus animalium prædictorum ʒ. iij. ſij m. f. linimentum, quod trahat naribus actù tepidum.

Inde addito linimento prædicto aceto roſaceo, iuſsi illo frontem, ac tempora illiniri, & poſtmodum fieri embrocationem, cum aqua calenti in qua ebulliērint ſantali, roſæ, ac violæ, &

ne-

nenuphari flores ſicci, ita vt fumum cannula, ſeu tubulo per nares exciperet, & demum, vt odoraret continuò poma, ſi quæ eſſent, roſas, violas, hiacinthos, Iaſminos, apium, aut ocymum ex Paulo, quia ſaluti eſt; & tandem pilam aromaticam manu geſtandam, ac adorandam in aromataria parari iuſsi ſequenti modo.

℞. ſem. apij, nigellæ baſilici, Thuris, Mirrhæ an. part. æqual. f. puluis ſubtiliſsimus, & cum ol. iaſmino, aut ſtyrace liquid. excipiatur maſſa, & formetur pila manibus aſportanda, & naribus adhibenda. Quibus auxilijs Dei Beneficio ſtatim à moleſtia conualuit liber duarum horarum ſpatio ad ſummum.

ATtamen occaſione nobis data de Tabacchi puluere, non incongruū fore putauimus paucula huc de eo transferre, cum eius improbus vſus, eiuſdemque in-

intemperata conſuetudo ita increbuerit hiſce noſtris temporibus, vt velut contagium ſerpuerit latius, quam per vniuerſum terrarum orbem, nationeſque Bipolares, & incogitatas, communi omnium voto, ſed inęquabili lãce largiſſime peruaganerit.

Satisfaciemus ſic non minus flagranti, quam inexplebili hominum curioſitati, verum talia eſſe deſinant noſtra hæc monimenta, vbi nullius fucus nudæ veritati lenocinetur, quod & ego ſedulò in omnibus caui; præcipuè per Amphibologiæ rimulas, candidum veritatis florem oſtẽtarę, vt temerè alij decerptant, aut odor paulatim diffluat, aut euaneſcat; Garriant quicquid velint alij poſſe præſſius, limatius, & argutius, abſtruſis, ac reconditis vocabulis, laruatiſq; dictionibus deſcribi, & compingi, quia ipſe claris, & apertis notis, atq; communi latinorum characterũ

ſche-

ſchemate, de abuſu Tabacchi, quam ſequor ſententiam, liquidò, & expromo, & paiam facio.

Excuſent pluribus meam hāc, vel fiduciam, vel audaciam amici, atque Tabacchi ſectatores, quandoquidem ipſe nihil aliud mihi ex hoc accepturum referā, quam interuerſum ingenium, oculorum aciem non modicè exeſam, & vocem haud tutam ſatis, qui veluti ſcriptorum circum actu nouus cruciabor Ixiō, expectans quotidie redargutionis ictus, ad quos fortaſsè illicò tūc imparatum habuero pectus; cum velut alter Phocion ſolus Athenienſium opinioni contradicens, reputabor.

Proteſtor tamen me hac eloquutione haud damnare illos, qui ad commodum, morbumq; oppugnandum, ſemel, aut bis, ternè tabacchum aſſumunt, & prolectant, ſed eos, qui ſæpè, ac ſæpius, imò ſæpiſſimè omni ferè

mo-

momento (ne dicam quiddimo) in omni loco, & coram omni reſpectu Tabaccho obſtricti, plurimum exhauriunt, & alliciunt, id quod anteſignanus quidam noſter pharmaciæ exemplo expreſſit eſſe veluti Nouaculã acutam, quæ in manu Pueri, vel inſipientis inutilis, nocua eſt omnino ipſi tractanti, à ſapienti autem viro adhibita ad plurima vtilis fiet; Perbellè carminibus explicauit ſingularis iudicij vir Paſchalis Honoratus Archipreſbyter Fabraternus noſter compatriota in propoſitto meo enigmate de Tabaccho, his verbis.

Eſt Animal incertum viuens, addicta Lyæo,
Si caput obtrũcas, eſt vir ditiſſimus Vuis
Viſcera ſi tollas, ea ſemper aquoſa madebit;
Si qua pedẽ cadis, tabido macet ipſa cruore,
Ergo infœlix mõſtrũ, quodqui vitè ſequũtur
Mẽtẽ acuũt: ſed, qui male mẽtẽ turbine (quaſſant.

Vt igitur. Maiori Intelligentia hoc inuolutum meandrum omni-

nibus eluceſcat, puto fore Idiotis, ac parum verſatis hominibus Theſei filum porrigendum, vtpotè quę portenta apparent, ſint poſtmodum lucidiſſima veritatis axiomata, & quæ alias mirabilia præſentibus videntur, ſint poſteris, ac ſucceſſoribus documenta facillima. Verum ab enigmatis initio ſumendum erit exordiũ & ipſum quid eſt, velut demonſtrationis principium, iuxta Ariſtotelis ſententiam *lib.* 1. *de anima tex.* 11. explicandum cenſeo.

Eſt Anima, incertum viuens, nam cum Tabacchum ſit planta, quam inferius deſcribemus; erit conſequenter, & neceſſariò animata; ſiquidem, vt idẽ inquit *Ariſtoteles lib.* 1. *de plantis cap.* 1. cum talem quandam huius Animæ partem continere Planta deprehendatur; neceſſariò ſit, vt animam quoque habere eam ſtatuamus, quandoquidem Planta non eſt in numero

co-

eorum, quæ carent Anima, vt infra Ariſtotiles ſubdit; & Anima per ipſum met Philoſophum *lib.2.de Anima cap.* 1. eſt actus corporis naturalis organici, potentia vitam habentis; Sic anima Plantæ, quæ vegetatiua, ſeu nutritiua appellatur, aut Ales à Plinio, erit pariter actus corporis naturalis organici, potentia vitam Vegetatiuam habentis; quãdoquidem eius interiore motu, plantę vigeſcunt, creſcunt, frondeſcunt, germinant, nutriuntur atque breuiter viuunt, & ideò præditæ ſunt tribus hiſce potentijs, generatiua, nutritiua, & auctrice, quas *Gal. in lib. de naturalibus facultatibus*, vires appellat naturales; quatenus enim ad conſeruandum apta eſt, nutritiuæ potentiæ eſt obiectum, quatenus verò per ipſam corpus ad debitam quantitatem peruenit, auctricem reſpicit facultatẽ, ac quatenus ad generandum eſt

ido-

idonea vim ſpectat generatiuã nam poſito, quod animatum indiuiduum exiſtat, primò nutritur, deinde augetur, poſtremò, ab eo aliud generatur, attamen ſi idem, vt producendum conſideres, primò loco generatur, deinceps augetur, & nutritur; omne enim plantarum genus ex ſemine procuratur, velut cætera animata, vt *Theophraſtus lib.* 1. de plantarum cauſis luculenter oſtendit, id quod à Moyſe dixerat *lib.* 1. *Geneſ. cap.* 1. Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen inſemetipſo ſit ſuper terram, & factũ eſt ita, nec obicias multas plantas, non ſolum ex ſemine, ſed etiam ſponte produci, cæteriſq; alijs prodire modis, radice ſcilicet, auulſione, ſurculo, ramo, trunco, ligno minutim inciſo, alijſq; à *Theoph. lib.* 2. *de hiſtor.*

Plant.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Plant. deſcriptis; quia pariter animalia, quæ plantis ſunt perfectiora, etiam vtroque prouenniunt modo, quemadmodum ſunt mures, ranæ, & cætera his ſimilia, quæ licet apta ſint prouenire ex ſemine, tamen ex putri materia prodeunt. Cumque naturalium facultatum omnium obiectum ſit alimentum, quo natura vtitur, tum ad nutriendum, tum ad generandum; hoc alimẽtum, ſiue humor naturalis ſi abſumatur à Plantis, valetudinem incurrunt, ſeneſcunt intereunt, & marceſcunt, vt idem docet *Ariſtot. eod. lib.* 1. *de Plantis cap.* 1. *in* calce. Hinc 3. *de anima tex.* 59. nutritiuam animam neceſſe eſt, inquit, habere omne quodcunq; viuit, ac animam habet à generatione vſque ad corruptionem; igitur nutritiuam potentiam in omnibus, quæ augumentantur, & diminuuntur neceſſe eſt ineſſe.

Huius generis igitur erit hæc

no-

noſtra Tabacchi planta, quæ Bacque Indis Orientalibus dicitur Martino auctore. Picielt, & Pitum Occidentalibus, præſertim in Regno Floridæ, Meſſico, & in noua Hiſpania, quæ ſub Tropico cancri ſituatur. Herba Regina, herba Mater, herba Prioris, ac herba Sanctæ Crucis Latinis; Tabaccho vulgaribus, & Nicotiana, à Ioanne Nicot Regis conſiliario & in Luſitaniæ Regno Legato, qui primus omnium nobis de ea cognitionem tranſtulit circa Annum 1558. vt docet Carolus Stephanus Gallus in ſua noua agricolrura, gallica lingua deſcripta *lib.2.cap.76.fol mihi 161. à Dodoneo verò lib. 3. de ſtirpium hiſtor. cap.22.pemp.3. Hyoſaiamus Peruuianus appellatur.*

Hæc enim è lignoſa radice, quæ plantæ proportioni reſpondet, habetque multas alias radiculas adnexas, erectus eleuatur caulis, iſq; piloſus, & viſcoſus, tan-

ta

ta magnitudine excellens,vt ſæpe denos excedat palmos, & limonis altitudinem quoquomodo adæquet ex hoc caule quamplurimi producuntur deinde ſurculi, ita pariter erecti, nec vnquam ſui natura flexi, qui altitudinem maioris caulis perſæpe immitari, & excedere conantur folia figura ferè citri habet, ſed Rumicis maiora, longiora, & rutundiora, coloris ſub viridis, alternatim diſpoſita, nec coherentia, craſſiora tamen, piloſa, & viſcoſa quodammodo, velut plãtaipſa, & piloſa, & viſcoſa eſt.

In cauliculis ſingulis, ſurculiſue prædictis, & in eorum cacuminibus præſertim, capitula tenuiuia, ceu phialæ oblonga, ſiue vaſcula phialæ forma ſemine expleta manẽt,inter ſecantibus intus membranis ſeminum locos diſſipientibus; ſemen vt papaueris minutum habet,ſed multo tenuuius, ſubruffi, aut xerampili-

ni coloris; leonato oſcuro vulgò dicti; è ſiliquis illis, viridibus, philialæ inſtar oblongis, flores educuntur albi in medio verò purpurei pentanculi, & in ſingulis angulis, & in eorum crepidinibus color purpureus oſtenditur; eius radix lignoſa eſt, aperta, & nullius vſus, ſaporis amari, coloris crocei in intimo, & in extimo albi.

Prouenit vbique, ſed locis cultis, humidis, & vmbroſis adultior fit; quamuis dicat Carolus ſeri debere aduerſus ſolem, ſemoto Aquilone, omni tempore ſeritur, ſed nonniſi poſt Anni lapſum naſci ipſe comperi, quamuis Nicolaus Monardes 2. *part. rerũ ex India eueƈt. cap.* 1. omni naſci tempore dicat, qui pariter affirmat eſſe calidæ, & ſiccæ complexionis in gradu ſecundo, tu plura vide aud eundem, & Carolum Stephanum locis iam citatis, nam vires nos inferius deſcribemus,

& ſi plura cupis; Lector conſule peritiſſimum Petrum Caſtellum Doctorem Meum, & Dominicũ Panarolum condiſcipulum, & cariſſimum amicum.

Poſito itaque, quod hæc herba ſit planta, & vt talis conſequẽter ſit animata, vt ſupra demonſtrauimus, quomodo igitur dicetur, ab Honorato incertum viuens? ſiquidem *Ariſtotiles lib. 1. de Plantis in fine*, in omni plantarum ſpecie dixit calorem, & humorem naturalem eſſe; & vita nihil eſt aliud ex eodem met *Ariſtotile lib. de vita, morte, & reſpirat. cap.* 10. quâm Participatio Animæ in natiuo calore, ac illius in eo permanſio?

Reſpondeo triplici de cauſa, honoratum dixiſſe incertè viuere plantam; primo quia vita incerto ſpatio, non autem perenni datur mortalibus vtenda, quemadmodum indicauit Lucretius illo Carmine.

Vi-

Vitaq; Mancipio nulli, datur omnibus vſu.

Secundo dixiſſe incertè viuere, quia controuertitur inter aucto res de potentijs, ſeu facultatibus animæ Vegetabilis, quandoquidem *Ariſtotiles* 3. *de partibus animal. cap.* 5. haſce vires in corde locauit, quippe qui opinatus eſt venas, quæ illarum ſunt inſtrumenta, à corde initium capere, *Galenus è contra in lib. de natural. facultat.* venas non à corde, ſed ab hepate originem ducere, alimentaq; in hepate perfici, & ab illo per venas in vniuerſum corpus diſtribui, deprehēdit, hinc conſequenter facultatum naturalium ſedem hepar conſtituit 9. *Meth.* 10. 5. *de locis aff. & 6. de vſu part.* 18. *Et* 12. *Meth. cap.* 5. dixit, quod ſi naturalis, quoque aliqus ſpiritus eſt, vtique is quoque in Iocinere, & venis continebitur, à quo nòn longè diſcedere videtur Plato in Timæo, cū

dicebat, Iecur à conditore eſſe factum ſedem, in qua habitaret Anima irrationalis (Natura ſcilicet) vt hæc bellua tanquam ad præſepe aliquod alligata, nullo modo perturbare poſſet mentē, neque à ſuis operibus auuocare.

Tertio, denique dixit incertū viuens, quia idem *Ariſtotiles lib. 1. de Plantis cap.* 1. Initio fatetur, quod vita ſit deprænhenſa in Plantis, ſed occultior, nec adeò euidens, vt ad longum ipſe diſputat contra Anaxagoram, Democritum, & Empedoclem, qui volebant Plantas non tantum viuere ſed deſiderio duci, ſentire, triſtitia, & voluptate affici; animalia eſſe, voluptate, ac dolore moueri, ſexum his admixtum eſſe, ineſſeque mentem, & cogitationē. At de his ſatis, carmen aliud enigmatis gloſare ſequamur, ſcilicet.

Si caput obtruncas; eſt enim gloſa nauis, qua nauiganius per hoc vaſtum Medicinæ pelagus;

ita-

itaq; ſciendum nomen hoc, Tabaccho, habere caput, viſcera, & pedes, Principium nempè, Medium, ac finem, omnia tribus his ſyllabis comprahenſa, TA, BA, CHO, cuius ſi caput abſcindas, TA, videlicet, remanet, BACHO, duabus ſequentibus comprahenſum ſyllabis, qui erit Lyeus, ſeu Bacchus, Deus Vini putatus, Iouis, ex Semele filius, quem orbem ferè terrarum peragraſſe, multas nationes domuiſſe; Indos debellaſſe; ac primum omnium triumphaſſe; Diodorus Siculus ſcribit; & hoc non alio pacto; niſi quod vino omnia pareant, ac obediant, dicitur Bacchus, hoc eſt Ebrius ſum à Bacchari verbo, quod eſt furere, aut inſanire, nam qui vehementius à vino, eoque mero agitantur, pluſquam mente capti, ac furioſi videntur, non minus, ac qui Tabacchum aſſumunt.

Vidi etenim ipſe in caupona

dicta della Fontana, Ciuitatis Ananiæ, dum Romam pergerem Bacchantes,& Tabacchantes inſimul, qui parum Tabacchi, & multum vini ſumentes, ita inſanierunt hac, illac protruſi, hos illoſque opprimentes, ſaxa, ſudes, vectes immaniſſimè iaculantes, cæteraq; cauponæ arma in ſemet ipſos attollentes, vibrantes, congerentes, vt niſi eſſent, qui eos ſic irrumpentes, & debacchantes detinuiſſent, conſtringent, ac funibus, loriſue arctiſſimè vincirent, vltra vulnera ferro illata, viciſſim, etiam mortem ſibi metipſis Tabaccho fumantibus, & æſtuantibus vino, grauiter intuliſſent. Hinc optimè vir quidam ingenioſus, pariter Popularis meus, illi præclarum alterum indidit nomen, Tribacchum ſcilicet, quia ad ſingulas quaſq; Tabacchi aſſumptiones, terna capaciſſima vini pocula, ſiue ternos vini cyatos locupletiſſimos, qui-

bus

bus ſe ſe perluere poſſent; vel, vt ait illa Plantina Vetula, inuergere in ſeſe tuos liquores ductim; opus eſſe dicebat.

Viſcera ſi tollas, hoc eſt dictionis, medium auferas, nempe, BA, TACHO; remanebit, qui quandoque cum G, inſcribitur, & ſignificat luſitaniæ flumen, arenas aureas habens, vt teſtis eſt noſter Iuuenalis Aquinas; vel cũ C, & eſt indiæ locus extra Gangem, qui ab ipſo Gange inigatur; aut cum Ch, & eſt Inſula quædã Nili, quæ pariter à flumine ſæpiſſimè inundatur; vt pateat quo cunque ſcribatur, ac deſignetur modo, ſemper madidum eſſe locum, aquiſque repletum; quia Vinoſi, ac tumulenti humida ſemper excutiunt, ſiue per ſudorem, ſiue per vomitum, aut tandem per vrinam; quemadmodũ exemplo nobis eſſe potuerunt milites illi Regij, Vallones dicti, ac Arpini degentes, qui eodem

tempore, quo vini cadum per os ingerebant nulla poſpoſita mora emiſſo abſque verecundia pene per vrinam egerebant, vt hac ma lè ducti immorigeratione. Arpinates quidam, multos de ijs ſic agentibus interſecerunt, & cum eis ducem, & capitaneum ſimul; commaculantur enim in malè moratis hominibus honores; & dignitates, vt in æreis vaſis aceſcunt cibaria, de Plutarchi ſententia; Hinc lyſides Pitagoricus, quemadmodum nefas eſt, inquit in cænoſo vaſe limpidiſſimam reponere aquam, eo quod turbeſcit, ſic & honorem in animo eorum, quibus virtuti mores minimè correſpondent.

Denique ſi pedem cædis; hoc eſt vltimam demas ſyllabam, aut dictionis pedem, CHO, ſcilicet, ſeruatur tantummodo TABA, ideſt Tabes, quæ ex *Gal. 7. aphor. 16.* ſumma corporis extenuatio eſt, ex vlcere pulmonum inſanabili,

bili, in qua cruentum aliquod, pus videlicet, ſanies, aut ſanguis corruptus expuitur, & emanatur vnde plurimi vſu tabacchi contabeſcunt, quia cum moueat ex capite pituitam ad pulmones, illa vel per ſe acris, vel tabacchi acredini permixta, interdum in ipſis retinetur, retentaque putreſcit, putreſcens verò exedit pulmones, quibus vlceratis fit Tabes, quæ ad ſanitatem numquã perducitur, vt optimè explicat Hippocrates ſuo libello de Glandulis, id quod firmat *Auicennas cap. de Phtiſi*, & idem *Hipp. 7. aphoriſ.* 38. quando ſcribit ſi pituita in pulmonem delabens, vigeſimo die detineatur in pus conuerti; quia putreſcens exulcerat, vt idem *lib.* 2. de morbis; mouere autem pituitam de capite Tabacchum, non eſt cur nunc probetur, cum ſatis, ſuperque oculis ſit conſpicuum; probare autẽ non videtur neceſſe, quod om-

 nibus

nibus patet expreſsè, vt communi conſenſione inualuit opinio; Concludit igitur Honoratus, & optimè quodqui ritè ſequuntur, mẽtem acuunt; ſed qui malè, mentem turbine quaſſant. Nam ſicut Turbo, qui ex Typhon, ſeu vertex vocatur, ſi à ſuperiore nube detruſus ab inferiori prohibeatur, quo minus egredi poſſit, neceſſe eſt, cum neque ſurſum tendere, neque deorſum ferri poſſit, ipſum in latus ferri; ac demum circumuolui; quare è ſuperiori in partem inferiorem exturbatus, vertigines agit, ſic, & qui Tabacchum ſæpius aſſumunt, velut inſani, & ebrij vagantur, tenebras in oculis ferre videntur, ſudorem frigidum vndique emanant, tam vehementer, ſubitoque cohorruunt, artubus contremiſcunt, & velut titubantes, ac paulatim deficientes, deorsũ facto impetu ſe proripiunt, vt quaſi amputatis alis, non audeãt
in

in pedes conſiſtere amplius, ſed pronos, vertiginoſoſq; & turbinatos in terram corruere, niſi ſint, qui eos ſubleuent, atque ſubſtineant. Exemplo ſint Sacerdotes Indiani. Monardo referente 2. *part. de plant. Ind. occident. cap.* 1. qui ab aſſumpto Tabaccho velut mortui, & exanimes in terram proſtrantur. Quos etiam effectus vinoſis, & temulentis ſimiles euenire ſcribit, *Plinius lib.* 14. *hiſtor. cap.* 22. *circa medium.*

Exeunt præterea extra ſeſe magnam partem, cum eos etiã ãnimus, ac memoria ita deſerat, vt videantur ſibi metipſis adimi, ac alio quopiam transferri, quem admodum contingit eximio cuidam viro, cuius mentio hic fieri non poteſt, qui ob tabacchi aſſumptionem ita extra ſe erat, in oblitus omnium, quæ priuſquam agnouerat, à die noctem minimè diſcernere valebat, ita

quod manè cœnam, veſpere autem ientaculum expoſcebat, donec ſupremum vitę diem ſic obierit; debilitatus etenim mente, cum nimio vſu Tabacchi, tum eiuſdem peſſima qualitate, ſiue occulta, ſiue etiam manifeſta, quæ menti inſidiari, & ad ratiocinandum impotentem reddere apta eſt; non minus, ac ſtramonium, & ſolanum furioſum, Bella donna vulgò dictum.

Simile quid contigiſſe, pleniſſima epiſtola ſcripſit mihi Manelphus Doctor meus, vir clariſſimus, & omni virtutum laude præſtans, cuidam viro nobili Ciſalpino, quem præ manibus curaturum habebat; Hic enim ex frequenti tabacchi hauſtu ſemiamens factus, vna ſimul cum continua vertigine toto aberrabat cœlo.

Non enim alia de cauſa Mineruam è Iouis cerebro prodijſſe refert Antiquitas, niſi vt quiſque

ex optima ſui mente hauriat quæ ſibi vtilia, ac æquè honorifica fuerint, inter quæ ſanè non venit adnumerbndus frequens, & immodicus hauſtus Tabacchi, qnod homo non planè anguſti animi, etſi literis parum excultus non tantum Turbacchum, ſed & Transbacchum nominauit vtpotè, quod impetuoſiores effectus, & temulentiores, quam Bacchus produceret, & tranſcenderet, quod certè opus eſſet Salomone, qui vt inquit, Ioſeph de antiquitat, remedia liberandi lyphatos adinuenit; Pereunt enim ex imbibito vino nonnulli, vt de Archeſilao Philoſopho Pittiaco refert Diogenes, & de Amurat Turcarū, Imperatore recentiores hiſtoriæ, qui bibens morti conceſſit, ſed pereunt pari pacto ex nimia, & luculenta Tabacchi aſſumptione, qurum numerum longum eſſet recenſere, ſed ſufficiat pro noſtro inſtituto paucul*a*s

 com-

compatriotarum hiſtorias enun ciare, illáque præcipuè, quæ de quodam honeſto Iuiencuio Ciuitatis Sancti Germani in Regno Neapolis nobis eſt relata: Hic enim ætate integra, alterum, & vigeſimum annum vix excurrerat, è vitæ ſuæ primordio, tabacchi euolauit exhauſtu. Narratur pariter, de quodam Virgilio aromatario, Priuernate, qui aſſiduo tabacchi vſu, apnea prius correptus, mox aphonos ſiue voce, illicò deſtitutus, vitæ ſuæ curriculum immaniſſimè funeſtauit; non diſſimilis erit caſus R. D. Ioannis Baptiſtæ de Bellis Itrani; qui ex Tabacchi vſu, febre iam correptus, nos mortalium ærumnoſiſſimos illicò deſeruit. Vtinam cũ lyſimaco, iam capto, ac ebibente dixiſſent, & exclamaſſent, heu quam paruula delectatione me de Regali maieſtate, mancipia commutatione in obſtrictam ſeruitutem redegi; hic enim ad

ex-

explendam ſitim, quà valdè cru ciabatur, vna ſimul cum ſuo exercitu, Dromachetæ Claſſi ſe captiuum tradidit.

Verum vulnus aliud me tranſfodit, & quidem biceps, quod me duplici dolore fatigat, quia nequaquam contrario, ac diuerſo vtuntur remedio, ſed congeneri combibita Indole nituntur; vino ſcilicet, idque meracius, quoad haberi poteſt, & aliud alio potentius ingurgitantes, vt ſimile ſimili eorum ineptia conſerue tur, ſiue vt vehementiori æſtuent inſania; Quid enim ſonat nomen hoc Tabacchum ſi vocabuli ethimologiam ſpectare velimus, niſi tabem Bacchi, ſiue extenuationem & conſumptionem Bacchi, quod idem eſt, ac vini? vt nobis ex facto Demetrij Antigoni, Macedonum Regis filij, ſatis conſtare poteſt; Hic cum obſidione Rhodum circumuinceret, & figuràm Bacchi à Protogene depi-

ctam

ctam cum ſurripuiſſet, rogatus fuit à Rhodianis (intercedentibus iam legatis) vt tabellæ pictu ram aſſeruaret incolumem; quibus ſe prius patris ſui immaginem cancellaturum reſpondit, quam illam Bacchi picturam, vt potèque ſibi continuò ante oculos vini memoriam obijceret.

Hinc, & nos Tabacchantes nonniſi vinoſos dicere valemus, ſi æqua caſtigatione illos verberandos putamus; Ingenuos etenim, & magnanimos alumnos ſuos, vt nunquam deſerit Tabacchum, ita nec, & vinum, cui ſem per obſequio parati aſſiſtunt; exu lat enim vinum vnde Tabaccho nõ alitur; verum difficile cũ ſit in uenire hac noſtra tempeſtate Ta bacchi incultores, ſic pariter, & vini inimicos.

Hac bibendi virtute parthi, ſibi gloriam procrearunt; eadem & Alcidias inter Grecos fama pręualuit, ſic pariter, & Medi olanẽ-

ſis

ſis Torquatus, cum tres vini con gios in Tyberij Imperatoris præſentia ebibiſſet, è prætura ad Pro conſolatum fuit euectus, ſimile quid Lucio Piſoni contingit, qui cum integris duobus diebus, totidemque noctibus abſque inter pellatione in eius imperiali præſentia bibere continuaſſet, Romæ curam adeptus eſt; vnde hic Tiberius claudius Imperator, vino ab incunabulis addictus cũ eſſet, & vinoſos ad dignitates, atq; ac honores extolleret, Meronis nomen, loco Neronis ſummo acquiſiuit vilipendio; Hic enim velut egiptum ſitiens à ſeptem geminis fluuijs vbertim irrigari, ab ebrietateque perlui mira cupiditate nitebatur; vide de his plura apud *Plinium lib. 14. hiſtor. c. 22.*

Præterea obiter ſciendum fore duxi non fuiſſe caſu, ac contingẽter vocatam hanc herbam Tabacchi nomine, quamuis Nicolaus Mo-

Monardes, loco pluries citato animaduertat ſic ab Hiſpalis appellari, eo quia nimis abbundet in quadam huius nominis Inſula cum apud Indos occiduos, Picelt, referat peculiari, ac proprio item appellari nomine, quod tamen vnum, aut alterum minus arridet, Nam Martinus Alphonſus de Soſſa, qui Proregia dignitate In Indijs oriẽtalibus fruebatur, vir ſi qui alius fide integerrima, ac ſingulari probitate valens, nſueo florens candore, & nullo prorſus mendacij næuo fœdatus, ſuo *lib.* 1. *narrationum Indiæ oriental. cap.* 13. *fol. mi bi* 19. dixit dari in illis regionibus herbam hanc altitudine Canabis & patrio nomine appellari Baeque; quam poſtmodum Didacus Garzia *in lib. de aromat. Indiæ Orient.* canabis altitudine, canabis filijs æquiuocat hanc plantam breue tamen ſic habeto, & credito,

to, veracem illum, mutabilem, ne dicam mendacem hunc; vtpotè qui in verba Magiſtri, perperam intellecta, deiurauerat, quãdoquidem Bacque, ab Hoc Prorege, Reginam herbam fuiſſe appellatam ſeria firmat fides; hic enim velut omnium primus ad nos ex Iudia detulit orientali hanc herbam; quæ mox Tabacchi nomine, & augeſcit, & perennat, non modo ex Inſula aſſidua, ſed ex India orientali, vbi maiores, ac efficaciores ebrietatis effectus producere videtur, ſi eiſdem Alphonſo, ac Didaco fidem præſtare velimus. Quando populi illi orientales, delectabiles non minus, quam placidas viſiones cernere cupiunt, huiuſmodi ſuo vſu paratam abſumunt herbam, vt exientes extra ſeſe omni ferè ſenſu deſtituti, permulta videre dicunt delectabilia; quæ nec verbis exprimi, nec ſenſu concipi poſſunt.

Et licet audiar narrator ſubfri gidus, dormitans interpres, & indiligens ferruminator ab his, qui ſortè præter conſuetudinem verba per iugulum redeuntia, & Indorum uoculas inuſitatas ſcru tari percipiunt, & interpretari perſenſiunt; attamen libebit ex-clamare, & plenius ſententiam dicere meam mihi licitum eſſe, abditos verborum ſenſus, & ſi quid occultius ebulliat in hac re tabacchica, ita exquirere, vt maturiori ſcribendi peritia Tabacchi deriuatio verborum tenus ſublucente inclareſcat affe-ctu.

Dicam igitur Picielt, ſiue Pitum, lingua Indiorum occidentalium, etiam vinum, vel Bacchum repreſentare nobis poſſe; quod pulcrum inuentum eſt, eximium eſt, & vituperari non debet, cui & ipſe ſemper accedam teſtis; quaque in re, vt veritas emoliatur, non digitos modò, ſed

ſed plenam (vt ita dixerit manũ immittam, cum ſciã omnes pro hac à me ſubſcepta prouincia, beneficium capere poſſe, idque tu quoq; lector integerrimè aſſiduè cogita, prædica, & exemplo doce.

Vinum dixi iudicare nobis poſſe Picielt, aut Pitum, tum quia ibi picis ſaporem reſipit vinum, vt in agro Viennenſi auctor eſt Plinius *lib.* 14.*cap.* 1. vel quia ibidem conditur vinum pice, atque reſina, quemadmodum mos fuit antiquis, qui picatum vocabant vt idem *Plinius* refert *dicto lib.* 14.*cap.* 19. pice enim, & reſina condire multa, vt vulgare Italiæ eſt, ſic pariter, & Indiæ eſſe poteſt, niſi velimus dicere, vt quidam Spetialarius Luſitanus, cognomento Gomex, valdè in India verſatus, mihi relatum tradidit. Indos vinum conficere, ex palmulis, & palmitibus Piceæ, ſiue etiam cuiuſdam Arboris piceæ

ſiue

ſiue etiam cuiuſdam Arboris piceæ quodammodo in Reſina ſimilis, eorum nomiue Tabaxir nuncupatæ, ſicuti, & Arabis, Parſis, & Turcis etiam dicitur, prout colligitur ex *Auicen. lib. 2. cap.* 617.

Naſcitur quidem hæc arbor in India, præſertim in partibus Biſnager, & Malauar, populi altitudine, & quandoque minor, folijs oliuæ longiuribus, & ramos habet elatos, ac rectos, ſed ſatis ſuperq; nodoſos, quorum nodorum diſtanria, quidam exurgit liquor craſſus, & dulcis, ſaporis Sacchareí, vt propterea à Serapione patrio nomine vocetur, Sacchaſcir, quaſi liquor Sacchari, loco Tabaxir, quaſi liquor Bacchi, ſicnti, & lingua Germanica Bir, & lingua Gallica Ceruiſcir liquor, qui ſit ex pomorum, aut hordei ſucco, & ad bibendum paratus.

Humor igitur, qui farinæ inſtar

ſtar in nodulis prædictis reducitur, cum iam apprehenditur, niger fit, & coloris quidem Picis, & velut Pix adherens ramis, ex quibus Indorum more fit liquor vino non abſimilis; qui Picap, vel Picicacap. dixit appellari in Prouincijs Batecala, Theſcalthecala, & Churulthecala; temiſtitani Regni modus illum conficiendi non eſt diuerſus ab eo, quem tradit *Plinius lib.*16. *cap.* 21. de Picea; vel enim Reſina illa molitur farinæ inſtar, & in vinum i nijcitur, vt nigrior fiat in colore, vel vna cum ramulis minutim inciditur, vt cribrari poſſit, deinde decoquitur in acqua calenti, & cocta exprimitur, & videtur expreſſio illa vinum heluolum, ceraſuolo vulgò dictum, ſed habet in ſe dulcedinem quandam delectabilem, propter dictæ reſinæ ſaporem dulcem.

Non ſic illud, quod fit è Reſina piceæ arboris, quia, & odorem

&

& ſaporem aſſumit acutum, niſi ſit e crudo Refinæ, flore, quia ſic illa educitur ſuauitas, vt idem docet *Plinius d. lib.* 14. *cap.* 20. & hunc potũ Indos picap, & Picicap dixit vocitare ſicut & Picielt, ſeu Pitum Tabacchum, quod idem ferè videntur ſonare verba; nam pix, & Bituntem parum interſe differunt, quod tamen nouum putandum non eſt, nec enarratio meris infarcta nugis, & ſcriptio inanium plena confabulationum. ſiquidem Iudicij mei calculum addam, Diodorum Siculum nulla alia ratione ſcripſiſſe Bacchum Indos domuiſſe, quam ad nobis ſignificandum eos vſus hoc vino à Noe primordijs, & eius defectu, vt ebrieratis perſentiant effectus, noſtro dicto Tabaccho, Picielt ipſis appellato, & orientalibus Bacque; ita quod dicit *Plinius lib.* 14. *cap.* 22. nullam dari mundi partem, in qua homines ebrij non fiant, etiam ſi populi

puli ſint occidentales , qui ſi non vinum ſaltem verum aliquarum ſuccum illius loco ebibunt; hinc dixit ſuo tempore, centum nonaginta quinque, & vltra vini ſpecies compilaſſe homines, vtporè nati conſumere vnius, quibus vita, honoſq; apud dictos priſcos maximus extitit; ab his autem ſuereſt reuert ad Tabacchi abuſum, & ſuapte natura abhorrendum.

Non mirum igitur ſi iniuria temporum, vel ignauia, & ſecordia præſentium ſordidorum Tabacchantium, & Vinoſorum, exulauit hodie ab hominibus italis, alias morigeratis, ac ingenio, & memoria florentibus; Aureus ille motum libellus; in diuiniſſimi cerebri Theca ſtuldendus, & Galatheus nuncupatus quandam Illuſtriſſimi D. Ioannis della Caſa, cuius memoriam par eſt nos ſuperſtites omni conatu propagare, cum &

 eiuſ-

eiuſdem lectio ignotos item ad ſui amorem, & exiſtimationem inuitet, excitet, atque impellat; & hoc non niſi per Tabacchum, quod excubarunt ad inſectationem, & deriſum virtutis Graueolantia diffundentes venena, quæ incorruptis antea moribus ſuum inhalent morbū vt amplius rationes viuendi ſuas morum arbitratu moderari non ſinant, verum ab honeſti moris præſcripto nimis recedere permittant, & patiantur. Quandoquidem Tabacchū aſſumentes, monſtruoſas effingunt immagines, deturpata ab inſtituto Naturæ facie, quam veluti exoculatam repreſentāt propter palpebrarum conniuentiam, & clauſuram; Nares contrahunt aduncas, vt iſthmium, ſeu nati interfinium penitias oſtendatur, corrugant frontem, contorquent labia mutuo obuoluta nexu; nudos

iar-

ſardonici præmorientis hominis dentes oſtendunt;& vniuerſum aſpectum ſatyrorum more præſeferunt, ac velut, Sceleti indecoram:verum per quam ſimilem peroſtentant effigiem.

Ita vt dum forte cum alijs circulariter perloquuntur, hi ad tetrum, ac formidoloſum Tabacchantium dictorum aſpectum, non tantum expaueſcſit, epilepticos motus pertinentes, ſed quaſi Echſtatici, & attoniti obliuiſcuntur eorum,quæ prius ſenſato Marte fatebantur; imò ad eorundem Naſi,& faciei aſpectnm, fœdiſſima Tabacchi illuuie conſpurcatorum, ſpuere ſæpius coguntur, & à conſortio (Indole morigerata poſtpoſita) faciem auertere, atque retrahere ſimul.

En? vidi multos hoc tabacchi conſpurcamentum in Nariū cartilaginibus, & pinnis digito tenus habere, vt peius, & con-

ſpurcatius præberet viſum, ac ſi fœdiſſimus mucus inde effluere t,& labaret; & labaret;quemadmodum inter epulandum cõtingit cuidam honeſtæ famæ viro Regnicolæ, qui velut fœda Harpya Tabacchum ſumens, ſternutauit, & obſonia alias eximia arte condita, ſuciſque, ac leporibus ſuauiſſimis parata; fœdis, tetris, atq; mucoſis inquinamentis polluit, colliniuit, & inſpurcauit. Quinimò vna cum ſternuto, velut conſequens neceſſarium, crepitum quoq; per anum cum multò ſonitu excuſſit.

Quod certò pudet commemorare,vetat conſcia facti mẽs, & comes erroris pudor;tantum nuper mihi moleſtiæ. ac propemodum iracundiæ huiuſmodi conflauit ludibrium, quod fortaſſe commenſalibus alijs intereſſentibus, riſum commouerat effuſiſſimè, vt rabie quadam

illi oculos claſſica pugna excul perim, & aures, naſumque obtruncaſſem, atq; in hominem nefarium, gladium ſi præmanibus, habuiſſem fortiter vibraſsē, niſi me reſpectus detinuiſſet, quod domi meæ eſſet commeſſurus; non immeritò igitur *Plinius lib.* 14.*cap.*20.& *Horat.lib.* 1.*ſerm Sayr.*1. cum grauamine appellant homines, qui à bonis degenerant moribus nomine Vappæ, velut inanitos, & inſipientes; nam neſcio,& ipſe quomodo hiſce Tabacchatis cuniculis,& doctus quiſq; & Probus ſimul eſſe poſſit; doctrinam ſiquidem, quaſi bonam ſegetem malignæ herbæ, hoc eſt corrupti mores opprimunt hodie, præſertim hi, qui ex Bacho, & Tabaccho ſimul protrahuntur; hinc Pirrus Epirotarum Rex, cũ nonnullos bibones Iuuenes interrogaret, num de ſe aliquid mali eſſent loquuti; hæc, & pei-

ora dixiſſemus, reſponderunt (Plutarco teſte) ſi vberiorem, luculentioremue meri quantitatem ebibiſſemus; vt hac reſponſione iudicarent, vinum, idque ſane multum detractionis, corruptiq; moris cauſam extitiſſe, ſicut hodiæ tabacchũ Florentis etenim ingenij nunquam ſocia poteſt oblectatio.

Oh nefandum ſcelus, oh nefarium hominum inuentum, quod & in conſpectu Principũ, & Magnatum, non dico plebis vilis, & gregalis notę hominum, ſedulò hoc exercere non verentur homines aulicis artibus ægregiè inſtructi; emungendo nares, artificiosè ſternutando, & linteamina mucis Tabacchatis ſtercorata, & polluta publicè, & remoto omni reſpectu oſtendendo; quamuis nuper hodie adhoc euitandum turcarum linteis coloratis, & nigris præter decentiam vtuntur; itaut videa-

deatur receſſiſſe, ac ab hominum memoria auuolaſſe, aulicã grauitatem, ægregiam animi dotem, puriſſimum candorem, prudentiæ integritatem, & ingenitam, atque innatam morigerationem antiquitus decãtatum; quandoquidem apud Perſas (Xenophonte teſte) olim maximè vituperabantur hi, qui vel ſpuebant, vel nares emungebant, vt hoc argumento colligerent eos cibis, ac vino repleri nimium, quod & cauſa extitit, vt Deus Mundum diſpergeret, vt in Geneſ. cap. hinc Lucretium Poetam nunquam ſternutaſſe; & Strabonem hiſtoricum vitę ſuæ curriculo nunquã ſpuiſſe, Solinus ſcribit.

Hodie verò, quod fæx ętatum dici meritò poteſt, inter Aulæ fucos, maximè fucatus honos eſt Tabacchum, de cuius vitio abiurgare non audet Aulicus, aulicum, cum omnes hunc fu-

cum in aula verſantes ſuboleāt; nam ſtatim atq; ſibi ipſis inuicē aſſumunt homines, omni abiecta coctatione, manus reuerenter præbent viciſſim, vnus alteri, & alter alteri, ad hunc obſcenum Tabacchi puluerem ex pixide, aut Tabaccharię Thecą, pollicè, indiceuè prehendendum, vt naribus illicò indant; & ſublato quaſi verecundiæ reſpectus vexillo, publicè ad hoc vniuerſam cohortem inuitant, & alliciunt, & vultu, ac verbis ſubinde animant, velut beneficientiæ lenocinio.

Antiochi Epiphanæ, Aſiæ, atque Aſſiriæ, Regis ſtultam, ineptamue Prodigalitatem imitantes, qui pecuniæ ſaccis in Terrā ſtratis, omnes indifferenter accepturos vocabat, nec pro collatis inde muneribus, vllum ab eiſdem repoſcebat, fœnus, quia eorum neminem ſuæ iam effuſę beneficientię parem nouerat;

ac-

acquieſcens tantummodo votis gratias vltrò agentium, ſibique de immenſo beneficio gratulantium; ſic & hi Tabacchum aliàs laborioſa pecunia, & multoties ſecundo ſanguine, eoque cenſuali, ac fœneroſo emptum, plena manu, ac fœliciſſima vbertate, velut nati ad benemerendũ omnibus elargiri conantur, cõtenti ſolum, vt gratias eò vberiores, amplioreſq; ſibi peragãt.

Ad bonitatem, ad comitatẽ, & ad artes omnes beneuolentię prætijq; conciliatrices, putant hominum gratiam meliori ratione aucupari non poſſe, quam per exhibitionem Tabacchi, quod proiecta iam verecundia, continuò ad manus habent, vt fœnori potius dediſſe videantur quam amori, cum numquam eos, aut metus inopię deterreat aut nec pecuniæ abijciendæ cogitatio; etſi eiuſmodi detrimenta plerumque in ſuam perniciẽ

alant. Rideo æquidem Mimos iſtos, qui inter Aulæ nugacia, quidquam imminuũt; in quem errorem videmus labi magnos etiam medicos, immò, & agyrtas, & empiricos, nedum eos, qui ex vulgo ſunt Theſſalij Aſini, & nullam rerum cognitionem habent.

Verum ingreſſus Aulæ pelagum, dum Nauis in curſu eſt, vẽtis ſecũdis vtemur, Principibus, & Magnatibus per quam gratis, quibus certò familiari obſequio nihil antiquius, nihilq; ſanctius ipſa nunc errore hominum labe factata morigeratione ſibi proponunt amplexandum. hi ſi cũ apibus, dignitate, potentia, & reſpectu, animis, linguiſque fauentibus, Tabacchum ſumendo, obſcæna prædicta, ac turpia ſimul ſectari pergunt, qui ore perlæpido, ac facundo, honorificentiſſimaq; pariter voce, ac veriſimilibus acclamationibus,

illud

illud omnibus comprobant, & perlaudant, vt de eo velut pandant miracula, quibus plauſiora ſuâ reddant nugamenta, ne rebus futilibus inſeruire videantur. Quid obſecro priuatis nobis relinquunt, in quo acquieſcere poſſimus? Si eorum, qui ampliſſimum honorem, ac violatæ maieſtatis agmina traſcendunt, immitamur exemplum? Quis igitur non cenſeat ſtrenuū imitari Nauarchum quales quales ſequentem flatus, fore actum de priuatis hominibus, de eiſdemq; ſitibundis ſubditis, qui minores in honore, ac pretio ſumus, & exiſtimamus melius, tutiuſq; conſilium eſſe (bonis, ac honeſtis poſthabitis exẽplis) eorum peſſima inſectari, & vitium pro virtute habere; quẽadmodum erat ciborum intemperantia Romæ aliàs à Caligula, Nerone, & Vitellio introducta (Tacito referente) quæ Veſpa-

ſiani poſtmodum ſobrietate penitus exulauit, hinc legitur de Criſippo Philippi Macedonum Regis famulo adulatore, qui ſibi oculum eruit, eoquia dominus eius carebat altero, claudicabat item, quia Philippus alterum crurum male affectum habebat, imò quid magis ridiculoſum erat Philippus arida comedebat, & criſipp. os ſtupebat horrore; non ſic euenit famulo Sigiſmundi Imperatoris, qui cũ eſſet ab Imperatore percuſſus colapho ſeu alapa, cur me cedis dixit, cui Imperator reſpondens aut cur me ita vulneras? vt oſtẽderet adulatione ſimiliũ voluiſſe ſibi comparare.

Vtinam adeſſent nunc Cenſores Romæ antiquitus introducti, qui vt Liuius ſcribit, corrupti moris luxum corrigere nitebantur; quia non ſic abundaret hominum improbitas, ac fœditas, quam nec ingenitus quidã

pu-

pudor, nec imbecillitatis conſcientia redarguit; id quod, ſubmota tabacchi larua, fortaſſe minus auderent, vtpotè quod immorigerationum habenas relaxauerit, cogitarent enim quales, aptiſſimèq; ſeligerent mores, qui in hominum vita, in animis Principum, & in Populi vſu eſſe debuiſſent, nec recuſarẽt à conteſtata proborum virtute vnquã degenerare. vt propterea ſub ſilentio inuoluendum fore haud putaui cuiuſdam Prælati ſolertiam, qui cum vellet famulos conducere illos prius interrogabat num tabacchum ſumerent qui ſi ita reſpondiſſent, hora ite proſpera, tot enim morulas immodicas, ac moleſtiſſimas Tabacchi immorigerationes ſubſtinere nequeo.

At quid dicemus de ijs, qui non in præſentia principum, & Regum Temporalium, ſed & in conſpectu Regis Regnm, & Domini

mini, dominantium, altiſſimi ſcilicet Euchariſtiæ Sacramenti, Tabacchum ſumere nō ſunt veriti, non ſolum dum præces ante illud effuderunt, verum, & cum Sanctiſſima Sacrificia pro Dei honore actu percelebrarūt, hinc fortaſſe Vrbanus Octauus conſeruandæ memoriæ Pontifex, quadam ſui conſtitutione, publicata Romæ die 30. Ianuarij 1642. incip. cum Eccleſia, &c. expreſsè præcipuit, & mandauit, nè eccleſijs Hiſpalenſis Diœceſis, non dum à Sacerdotibus, ſed à Secularibus item Tabacchum, ſiue ore, ſiue Tubulo aſſumeretur, id quod etiā firmauit Innocentius Papa X. qni cum ſit ſpectatiſſimę Chriſti Religionis obſeruator, prohibuit in Vaticana Baſilica Tabacchi ſumptionem, ne domus Dei fieret Chimiſtarum vaporariū, & officina. At ne quis ſibi hoc idem aſſerat exemplum, quod

poſt

poſtmodum auertere in mea manu amplius non ſit, referam quod ab oculatis teſtibus, viris grauiſſimis, ac nudæ veritatis veriſſimis præconibus, mihi percertò denunciatum extitit; ne ſacrum ſiluatur exemplar apud eos, qui ſpectatiſſimæ ſunt religionis, & diuiniſſimi cultus; Hos enim teſtatos habemus, Sacerdotes per quam multos in actu ſacrificij, imò in ipſamet conſecratione Tabacchum ſumere vidiſſe, & altare mucoſa conſpurcaſſe ſternutatione. Et faxit Deus, vt vna cũ corporali, etiã puram hoſtiam Tabacchato muco nõ coinquinaſſent, aut aliud turpius commiſiſſent, quemadmodum contigiſſe fertur cuidam de capite ſileris ex prouincia Principatus in Regno Neapolis. Cui foret (niſi temerè chartis aliquid committere videar, quod humaniſſimis piorũ auribus obſtrepet) Tabacchum

po-

potentius,quam fides,& vitium quam virtus potius, ac religioſius; hic enim, cum non multā poſt ab aſſumptione Sacratiſſimę Euchariſtiæ, tabacchum ſumeret. antd miſſæ finem, conſecratam hoſtiam,non ſine ſpectatorū fidelium lacrymis, abominabili vomitu reiecit; itaut Chriſtiana fides, quę alioquin per eum adoleſcere debuiſſet, illam conculcandam etiam fidei cultoribus ſui exemplo dedit.

Vah hominem audaciſſimū, & impium, lapidibus dignum obrui, & comminui, vt aliorum in exemplum tranſiret, ne lues hac amplius immineret Religioſo fidelium gregi, qui verbum domini peruigili cura diſſeminare tenetur; deberet hoc in ſaxo, atque in ærè incidi, ne de facili aboleretur, ſed & cūm immortalitate diutius perennaret.

Fertur graui diſſidio controuerſum eſſe Caietæ inter Summi-

miſtas, & ſanè æquiſſima pulſat dubitatio; an Tabacchum ante miſsã ſumptum Ieiunium frangeret, cum liquidò conſtet nutrire ſaltem per accidens mouendo à capite ad ſtomachum pituitam, quemadmodum ad longum differit Nicolaus Monardes, loco ſupracitato cap. 1. in fine. Vbi exemplo multorum animantium hyeme latentium. ſuam comprobat opinionem, quemadmodũ ut ſunt Glyres, Vrſi, & cætera huiuſmodi.

Noui ipſe militem quemdam Romę, dum inteſtinum diſſidiũ canebatur, nomine Michaelem Giltrandum Burgundum, qui mecum cohabitabat in illa domo locanda, haud longulè ab eo fornice, qui ampliſſimas aldigerias coniungit, ac ſuffulcit ædes, capo di ferro vulgo dictas, cuius inſignia erant Lilia Regis Gallorum; Hic etſi robore animo, complexione, & habitu for-

tis,

tis; vnico tamen Tabacchi obulo, diem fermè ſolidum, integrumque ſine cibo, ac potu peragebat; quod & bis, & ter in hebdomada exequebatur; nec tamen mirum mihi viſum eſt, ſi quidem Indi, vt idem refert Monardes, cum integros dies, Ieiuni peragere cupiunt, abſq; eo, quod famem, ſitimque perſentiant moleſtè, pillulas, ſeu catapotia, magnitudine ciceris, ex puluere Tabacchi confectas, inter dentes, & labrum inferius aſportantes, illaſq; ſæpè ſæpius exugentes, cibi, potuſq; defectum triduo, quatriduoq; pertolerant: at hoc non alio pacto, niſi quia fit tractus materiæ phlegmaticæ ad os, quam deglutiendo per tracheam ad ſtomachum traijciunt, vt hac occaſione calor naturalis à ſuo cõ coquẽdi munere non fruſtretur.

Ioannes Baptiſta Lezzana Carmelita huius noſtri ſeculi celeber-

leberrimus ſcriptor, vir ſi qui altus valens ingenio, & probitate ſingularis, alterius extitit opinionis, nempe tabacchum non tantum per accidens, ſed & per ſe propriè nutrire; Hinc tom. 3. tit. Euchariſtia, quoad regulares num. 16. poſt diſcuſſionem impedimentorum Euchariſtiæ per ſcriptionem ſic ſplendidè, ac copiosè ratiocinatur: De Tabacchi ſumptione noua quæſtio eſt, propter nouum vſum, forſan Abuſum huius ſæculi, an impediat communionem; aliqui enim reſpondent negatiuè, vt Diana 5. *part. tract.* 13 *Reſolut.* 1. quod mihi non placet, quia Tabacchus verè eſt nutrimentum, vt conſtat ex experientijs plurium qui ex ipſo ſolo ſuſtentati fuere; verè etiam eſt Medicina, hoc enim prætextu ſumitur etiam non caſu, ſed ex intentione, & propoſito, vt ſuppono; & quod ſumatur. per Nares non tollit,

quo-

queminus tàlis actio ſit comme ſtio, & ſi non communis, & ordinaria, ſed extraordinaria, qualis eſſet, ſi ęgroto edere per os nõ potenti, aliquis liquor daretur, per nares, vt inde ad ſtomachũ deueniret: Quare credo quod ſiue ſumatur, in puluere, ſiue in fumo, ſiue in folio, ſiue per os, ſiue per nares, niſi in tam parua quantitate, vt moraliter certũ ſit, nihil ipſius ſuqſtantiæ ad ſtomachum perueniſſe, impedire communionem; & hanc ſententiamdixit firmari ab Antonio de Leone *in quaſtion. moral. lib:de Chorolate par.2.§. 4. à nu. 10.* vbi affert duo concilia Prouincialia à Sacr. Congregatione Cardinalium approbata; Limenſes ex Mexicanum, hanc ſententiam diſcutientia.

Attamen dato quod non nutrirct, quod tamen abſurdum eſſet, nec quod pituita ſpontè tracta frangeret ieiunium, neque

neque minus condecens erit illud ſumere ante, aut in ipſo ſacrificij actu, vt multi temerè cõſueſcunt, ſiquidem planè conſtat Tabacchum ſcotomiã mouere, & vertiginem, pariterque inebriare, vt paſſim idem oſtendit Monardes, & ſic etiam ſedulò, ac efficaciter vomitum ciere, prout nos ſupra luculenta demonſtratione oſtẽdimus; ergo ſumma cum ratione, rectiſſimeq; compoſita lis eſt, quę affirmatiuè tenenda eſt, ad tanti Sacramenti irreuerentiam euitandam, vt communiter dicunt Cànoniſtæ; Eorundemq; placita, ac monimenta retulimus nos, in noſtris reſolutionibus. Medicomoralegalibus; Reſol.3. nu. 15. quorum argumentorum celebritati, perpetuò innitendum fore cenſeo, vtpotè quæ à ſinceræ, ac puræ veritatis cancellis, haud facilè auerti nos poſſunt.

Neque ſatis mirari viros vxora-

ratos non poſſum, qui continuo ad Tabacchum aſſumendum catervatim confluunt, cumulateque aduolant, & experientia didicerunt aſſiduum Tabacchi vſum, Venerem à ſuo munere retrahere, vt ipſe à pluribus audiui, præſertim à Patre Ioſepho de Conuertino, qui in Aſſiſiano Cœnobio Sancti Franciſci, Sãctitatis fama præfulget, cum quotidie echſtatico raptu feratur in aerem, volatus inſtar, hic enim Tabaccho vtitur non tantum ad ſe expergeſcendum, vigilemq; noctu conſeruandum; ſed & ad accurrendas carnis tentationes, & fragilitatis peccandi pericula ſuperanda.

Præterea, & facti contingentia expertus loquor, cum multos viſitauerim hac de cauſa ineptos, & impotentes, quos eſfuſius ore, & calamo prædicabo; & inter cæteros dum hæc cõſcriberem quendam Ioannem Baptiſtam

tiſtam de Monte Sancti Ioannis in Campania, annorum ferè viginti quinq; qui ex defectu ſpirituum ad genitalia, propter nimium vſum tabacchi, quod ſpiritus emittendo reſoluens, & ad alias diffundens partes, itaut frictio, & tentigo penis minimè fieri poſſet, & conſequenter ſeminis eiaculatio ad ſobolis multiplicationem propagandam, quē admodum in Geneſi præcepit Deus. Veneris impotentia, ſeu partium genitalium ignauiam, moleſta, cum verecundia, experiebatur; Hic iucundiſſimis veneris ſermonibus non proficientibus, titillationibus inutilibus, & delicijs carnalis incitamenti penitus deſtitutis, iam inhabilis & impotens, licet Iuuenis, & bonæ penis aptitudinis, penès vxorem pulcherrimam iacebat in lecto immobilis, velut ineleuabile pondus iuxta illud alias decantatum ab Equite Ioāne Bap

tiſta

tìſta Marino in part. 2. lyræ cantilena 4. cuius carmina dextera ac commoda breuiloquentia recenſere putaui, vt ſatisfaciam his, qui latino in Triclinio etruſcos lauticias immiſceri peroptãt

Così mi giaccio inutil põdo appreſ
Alla mia Ninfa amata, (ſo.
Ch'irrid'il mio ſtupor rigido è inſano
Perch'io m'adiro, e dico, ò di me ſteſ
Parte vile inſenſata, (ſo
Che ſia più, che t'auuiui; ohimè s'in
Sì vezzoſa, & amica, (uano,
Più volte s'affatica.
Di farſi riſentir la bella mano.
Certo di ſaſſo di ſaſſo ſei, ma come?
(ahi laſſo)
Come ſi molle ſei, ſe ſei di ſaſſo?

Execror appagè homines iſtos, & Pſeudomaritos, non minus honoris, quam ipſiuſmet homologiæ Oſores, ne dicam euerſores, qui Tabacchi vires ſomniculosè, ac oſcitanter, & velut per tranſennam experientes; ſecretiora Naturæ arcana penetrare non curant, & tutim dumtaxat

re-

rerum, nunquam intima, viſcera ſcrutari ſinunt: vltione ſanè acerrimà redarguendi, & grauiter obiurgandi veniunt hi, qui exerta, ac clara voce prędicantes ſciri debere mores Priſcos, & antiquos, ſed iuxta communem vſum, & pręſentem conſuetudinem viuendum, eo cumulatius affluunt, & prolabuntur, quo popularis inepta conſuetudo vltrò illos impellit. Ideò eos ſic præmonitos volo, vxorum potius amorem, coniugaleſq; nexus ſeruent, quam nimis abſurdè communem eblandiantur vſum, vtpotè qui à maritali nodo, ſanctiſſimoq; coniugio retrotrahit, atq; auertit. Conſuetudo ſanè à noſtro vſu vehementer abhorrens.

Et licet quid ominoſum de Tabaccho efferatur ab his, qui in hoc vitio propemodum cõſenuiſſe videntur, nec mens ſermo ſonare, nec calamus pingere poteſt; quod ſuperſtitioſo quodam ritu ſcilicet exhlaret animũm ſo

laTabacchi aſſumendi cogitatio et ita quis illud appetat, ac gelidam febriens ęger ita vt quiſpiã, vſque adeò dilectam,et amatam Tabacchi plantam in ſe ipſum, velut in Daphnem laurum tranſferri, et quodammodò transformari deſiderat. Citoq; impetraretur à Sibilla ne volubilibus folijs ſua mandaret oracula, quam ſperari poſſet illum precibus flecti, et ſuaſionibus immutari, vt Tabacchum non reuereatur, ac colat; ita quod nullius non pectus ardet,nullius non mens exęſtuat tabacchi aſſumendi excogitatione,quaſi nihil ſit magis appetibile,mireq; deſiderabile, nihilq; gratius ocu'is animi contęplari poſſit; vt velit quis ſemper ob oculos habere ſaltem Tabacchi ſimulacrum, et etiam cum eo abſente, tanquam cum præſenti inani Tabaccharia pyxide quodammodo verſari, ac frequẽter item occurri.

Amatorum,ſeu amore captorum

rum exemplo, qui amaſię vmbrã non dico preſentiam facile è manibus ſibi elabi non ſinunt, vt cum ſola imaginatione feriò, ac crebrius verſentur, diſcurrant ac altercentur, ne eius diutius priuentur memoria, quæ velut ignis cineri ſuppoſitus continuò pullulat, aſſiduoque inflãmat; quemadmodum ab illo etruſco Poeta Taſſo cantu 12. n. 96. & ſeqq. ſatis explicatum colligitur, his longè iucundiſſimis carminibus, quorum prolixitas, vt delectabilis, hilaris, & ſuauis, à legendo te non terreat, atque auertat lector benignè, neque moleſtè feras, nam quandoque longiſſimum, & optimum, & pulcherrimum, eſſe, Ariſtophanes docuit, quod verò breuiſſimum, & obſcurum eſt, & inſuaue. Horatio teſte.

Giũto alla Tõba, ou'al ſuo ſpirto viuo
dolorosa prigion il Ciel preſcriſſe,
di dolor, di calor, di moto priuo;
già marmo in viſta, al marmo al fin
(s'affiſſe,

e al fin ſpargẽdo vn'amoroſo Riuo:
invn lãguid'ohimè proruppe,e diſſe
ò ſaſſo amaro, e deſiato tanto,
che dẽtro hai le mie fiãme,e fuora il (piant o.

Non di morte ſei tù,ma di viuaci
ceneri albergo oue ripoſto è Amore,
e ben ſent'io da te l'vſate faci
mẽ dolci ſi,ma nõ mẽ calde al core;
deh prẽd'i miei ſoſpiri,e queſti baci
prẽdi,ch'io bagno di doglioſo vmore
& dalli tù,poich'io nõ poſſo almeno
all'amate reliquie,ch'hai nel ſeno.

Dagli lor tu, che ſe mai gl'occhi gira
l'anima bella,allẽ tue belle ſpoglie,
tua pietate,e mio ardir nõ haurà ĩ ira
ch'odio,è ſdegno la sù nõ ſi racoglie
perdon' ella il mio fallo,e ſol reſpira
in queſta ſpeme il cor fra tãte doglie
sà,ch'ẽpia è ſol la mano,è nõ l'è no (ia,
che s'amãdo lei viſſe amando moia.

Et amando morrò, felice giorno
quando,che ſia;ma più felice molto
ſe com'errãdo hor vado à te d'itorno
all'or ſarò dẽtro al tuo grẽbo accolto
ſacciam l'anime amiche in ciel ſog- (giorno,
ſia l'ũ cenere,e l'altro in vn ſepolto,
ciò, ch'il viuer non hebbe, habbia la
o ſe ſperar ciò lice altera ſorte.(morte

Qui-

Quinimò quacunque incedût Tabacchantes vbicunque ſe præſentant, curioſè intentèque ſpectant, reſpectant, ac contemplãtur, an Tabacchum ſapiendum adſit, cui præſertim quidpiã inuſitatũ inſit odoris, & gratiæ, aut alterius oblectamenti; ſiue roſatum; ſiue Gariophillatum, ſiue moſchatum, aut etiam aniſo, gallia, cæteriſq; fucatis oblectamentis commixtum, quemadmodũ etiam mos fuit Indis Orientalibus hæc & ſimilia immiſceri Bacque, vt dicit Monardes loco ſupracitato, vt eo odore quodammodo alliciantur, & nulla vnquã vberiori voluptate afficiantur; in quo verò plurimum regnat odor ſumentium animos in quacunque velit partem inflectit, adoritur, expugnat.

Hinc Tutelaris meus Dominus Monardes à part. rerum ex India euect. cap. 1. dicit quod Indi, præſertim Caciques, fumum Tabacchi e hauriunt ad ſeſe inebrian-

briandos, vt phantaſmata, cæteraque eis delectabilia obuersẽtur, & occurrant, non minus, ac ijs euenit, qui adhibito contentis vniuſcuiuſq; oculis tubo optico, aut Vitro triangulari in ſolis radijs, non abſimili genio pulcherrima tranſparentia, perluſtrantia, atq; nitentia, aliaq; his cohalita cũtemplãtur, ſicteq; perſpiciunt.

Rurſus per ſoporem, ſomnũue profundum à Tabaccho introductum dicunt ſeſe mirum immodum reſtaurari; vireſq; reſumere non minus, ac ebrijs contingere videtur, quorum crapula ſomno ſoluitur, vt Hippocratis extat monimentum, Hortor tamen vt ſicuti propitium Tabacchum in ſomno habent, propitio itẽ Baccho in Vigilia non abutantur.

Nec indigneris lector humaniſſimè velim, quod ipſe in exe-crando vitioſum Tabacchi delitamen, motoriam haud agam fabulam, ſed ſemper ſim idem, eũ-

dem-

demq; vultum in omnem ſcriptiunculæ partem adſeruem, præſertim de congeneri cum ebrictate ſimilitudine, abeſt enim à me ſemper flagitioſa mutatio, ac ficta ſententia, cum puram, integram, & caſtam induam veritatem, ne ablata ſcæna perſonam ſumptam abiicere videar. fateamur ergo culpam.

Nam tolerabilis etiam eſſet Tabacchi odoriferi abuſus, cuius odoris ratione, nōdū homines, ſed & inanimata trahuntur, vt de vtero in Tymeo dixit Plato, illud vagari per corpus velut animal, ad alliciendum odorem; ſi Tabacchi ſimulacrum, & imaginem, imo illius vmbram nō exquirerent, & appeterent etiam moderati Homines. Vacat propterea audire rerum nouarum aliquid, niſi vos nimia dicendi digreſſio tedio afficiat, aut intercapedo obſtrepet, ac impedimēto ſubinde ſit, quod ſanè notatus dignū cenſeo, & mihi, vt fatear, ſcanda-

lum non paru nm inijcit . Quidã Leonardus à S.German o,qui tabacchi ornamentis ſtud er plurimum,cum Neapoli moraretur, eique tabacchum veſperi in euidenter deficeret, media nocte expergeſa ctus à ſomno, ſurrexit de lecto, pellito indutus epitogio (cum aquilo acriter ſpi raret) & vniuerſam circuiuit Ciuitatem,nõ obſeratas,& clau as Tabaccantium officinas venaſſes adinneniret; quodq; ob operarios ſomno refectus minimè poſci ſucceſſiſſet. velut deſperatus ob tabacchi defectum, reuer ſus iterum domum,& illatis hominibus,obulos voluit ad pariectem,in quo aduerſns eſt mucum exiccatum,tabacchum illitum, parietiq; adherentẽ,qui aliàs fuerat à ſordidis tabacchãtibus eiectum,&cruſtatum,aſſumit illicò, & accepta cultellaria theca, de ſuivagina cultellum exemit,ſum pſitq; in manus,vt eo ſtatim tabacchatum myxõ de pariete ab

ra-

raderet & inderet naribus ad optati tabacchi appetentiam explẽdam; veriſimile mihi eſt, naturã huic ſapiſſe Canum, qui vel fœdiſſima hominum excreta conſumunt; vel quæ alias à ſemetipſis deglutita vomitu reiectant, iterũ ingurgitando deuorant. oh mi Deus? poteſt ne quid turpius excogitari, & quid obſcenius audiri? quod non poſtulat vſus, non animo ingeritur, non linguæ accurrit, nec vnquam in mentem nullo pacto venit, precor igitur illi iratas Gratias, quod tam ingratè ſuos ſectatores ſibi ludibrio habẽdos voluit. itaut vix creditu appareat.

Igitur hoc Tabacchi deſideriũ niſi agant, vt communem hominum vſum perſequantur, & peregrinas veſtes, atq; mores induãt alienos, qui velut Simiæ aliorum geſta tantoperè imitari conantur, vt quidã tabaccho ſedulam nauantes operã, non ſemel mihi affirmarunt; pro vocali dicã, vel

hoc prouenire ex vi illius herbæ, quæ huiuſmodi phātaſticas illuſiones inducere ſolet, ſicuti de radice ſolani furioſi legimus, apud Dioſcoridē, aut de aniſo apud alios, ſiue de nonnullis alijs herbis apud auctores diuerſos de raphano ſcilicet, braſſica, & faba, de qua dicit Cicero 2 & 4. de diu. ad dormiendum quo in ſomnis rectiora videamus præparat quodā cultu, atq; victu proficiſci oportere, fabaq; abſtinere quaſi eo cibo mens non venter inſletur.

Vel tantummodo ex ſolo ſternutandi deſiderio, quod & me vltrò prouocat atq; impellit ad ſcribendum, quia & id augurale, & boni ominis ſignum ab Ariſtotile 1. de hiſtor. animal. cap. 11. recēſetur, & vnum ex ſpirituum omnium generibus ſanctum, & ſacrum, quod etiam firmat 33 par. problem. 7. aer enim intus contentus erumpit extra cum ſonitu, quia per anguſtum fit exitus capite iam calefacto, vel humectato

ctato eo, quod in capite eſt inani ex Hipp. 7. aph. 53. fit, & con i a-tur ſternutamentum, quod olim apud ethnicos (cum veteribus deſipere volum.) pro numine habebatur, vt apud Ariſtotelem, Iaſonem videre licet, & apud Homerum lib. 17. odiſſeæ Penelopes vaticinium.

Non minus, ac tabacchi, quod diuinandi, eãdẽq; dubiam, & ambiguam dabat facultatem Caciquibus Indiæ Sacerdotibus, ſuadente Diabolo ſeductore, iuxta phantaſticas illuſiones, vt Monã desannuit; hinc dicebat Ariſtoteles in lib. de diuinat. per ſõnium quod ſomniorum cauſa Deo tribuenda non eſt, cum eorum diuinationes, interdum à Dæmonibus ſuppeditentur, hac propterea illas ethnicus obſeruationes ridiculas, & ſacrilegas agnouit S. Auguſ. ſer. 241. de tempore.

Verum & diuinitus etiã inſõnia mittuntur, & quorum Deũ ſolum conſtat fuiſſe auctorẽ, vt ſue-

runt illa Ioſephi ex Gen c.37. & licet Ariſt. loc. cit. de Inſomnijs dicat illa Deo non tribuēda, quia vilibus potius, quã ſapiētib. referenda quandoq; eſt iuxta illud Matth. c. 11. abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis at non ſic inſomnium tabacchi quo ſuperſtitioſa vacillatione cariques interpretantur anſpices.

Aut dicimus tādē deſideriū illud prouenire ex ſola vini ſaturatione, quādoquidē ab aſſūpto tabaccho ſtatim vinū exhaurjūt, vt nos ſupra luculēta demōſtratione oſtēdimus; receptus mos obtinuerat, nō apud modernos modò verū & apud antiquos, tāquā certiſſimum, aut ſignū; aut monimētum, ſiue bibēdi clariſſimum hypōnema: hinc dicit Monardes lo. pluries cit. Etiopes, qui Indias petiere, cū vino, quo curēt; inebriari nequeant, Tabacchi ſuffito inebriantur, vt hac de cauſa rerum ſcrutator Plin. li. 14. c. 22. dixerat,

Ho-

Homines bibendi cauſa,&collectã ex longo ſitim explere cupientes, multa ſibi excitant irritamẽta, & quandoq; venena,magnam vſque adeo datura ſtragem;&ſubdit aliquos ſibi aſſumere Cicutã,vt Mors cogat illos ad bibẽdum,punicis farinã alios,cæteraq; dictu verenda; & fortaſſe noſtrum voluit indicare Tabacchum veratro,aut pernicioſiori veneno cõmixtum,quod præ timore ſiluit edocere,nã hi tabacchãtes, quo magis ebibunt,eo magis ſeſe de vini appetẽtia ſollicitos ingenita excruciat ſitis, cum bibẽdi habitus,bibendi itẽ appetentiã neceſſariò ſuſcitet. vt Parthorum explicat exẽplo.Præterea vltrò citroq;traiectus eſt abuſus huiuſmodi,quandoquidẽ nonnulli ſub amicitiæ ſimbolo,venenum in tabaccho temerè prebere,peſſimeq;ingerere ſtudent, & quod ſalutis, aut voluptatis hominum gratia perpetrarunt,ipſum quoq; venenis tingunt,& in perniciẽ vertũt,ac quieti inuidentes,vetant,agere,ac pro-

deſſe

deſſe vitæ.vt homines,triſtium calamitatum fluctibus obrutos, de medio tollant.

Tandem interabuſus Tabacchi coſq; peſſimos,&omni ratione deteſtandos,eſt vti illo ad ſternutandum,pituitamne mouendo, toto corpore prius non repurgato, nec euacuato capite, ijs præſertim,qui illud humoribus repletum habent hinc doctiſſimus Auicennas noſter catharri initio ſternutamenta dãnauit, quia materia ſternutatione excitata, & exagitata magis defluit,vnde illius coctionem maturitatẽue prohibet, & nouas ſubinde materias cõcitare eſt apta, ideò temerè malè habẽtibus oculis excitantur. ſicuti,& ijs,qui ex pectore valida tuſſi laborẽt,quia ex forti agitatione ſubitò in pectus ruerè eſt neceſſe,queadmodum videtur contingere aſſumentibus hũc puluerem, ſiue hunc fumum, quẽ nos exectamur; quandoquidem ſi ad nares proſluat materia ſternutamentum concitat, ſi ad palatũ

pro-

procumbat ſputum prouocat, ſi ad pectus decedat, ſuſcitat tuſſim, ſi ad ſtomachum prolabatur, nauſeam, & vomitũ mouet, vel tandem aluum ciet creberrimè nulla iam pridem materia præparata; cum cocta non cruda mouenda ex Hyppocratis præcepto 1. aph. 22. & lib. de humoribus, habebit igitur rationem cauſæ morbificæ tabacchum, ſi toto repleto quis naribus illud ind t; quemadmodum paſſim hodie vſurpatur ineptè. Teſtimonium de hoc omni exceptione maius eſſe poteſt, quod aſſeritur de illo eximio viro Io. Baptiſta de Bellis Itrano, in quo Muſica reſpirabat vno, regionibus hiſce in noſtris hic cũ ex Tabacchi hauſtu, materia à capite, tanquam à termino à quo, ad habitũ vniuerſi corporis per venas, tanquã ad terminũ ad quẽ tum mota eſſet, febri mali moris illi excitata, vt ad exitium, & vitæ interitũ cum reduceretur, vltimum condidit. Fuit eſtamen-

mentum, expreſſa conditione ordinatũ, vt ſi qui nepotum nõ tantum ſumerent Tabacchũ, verũ ſi illud ſoluinmodò accipiendũ proponerent, ab hæreditate penitus, ac omninò caderent, vtpotè quod ſuæ inuiſæ mortis extiterit cauſa. heu Tabacchi prodigia, mors enim certè ęquabit, quos pecunia ſuperauerit, emimus nos, & in Tabacco mortem; quo tamen, cõpertũ eſt, non aliter quæſtuoſius cenſum haberi, aut tutius, ac minore fortunæ Iure; cum credatur, pecuniæ penſio, quæ Neapoli ad ſummum excreuit vectigal, & ſuaptè fortuna memorandum.

At quid opus tãtis? ſi quæ diuerſis enunciata locis, nunc cõpẽdio neceſſe habeam repetere, & vnico verbo (nec citrà verecundiã) concludere, tot morbos producere aptum eſſe Tabacchũ, ſine modo, ac regula vſurpatũ, quot, & vinũ immoderatũ, atq; plus æquo exhauſtum; Quæ licet confuſanea videãtur; ſunt tamen præcepta, quæ vtcum-

cũq; ſata, infrugẽ nõ malã aliqu do excreſcere valent refrigerat igitur corpus, naturali iam ſuffocato calore, nocet neruis, cerebro, ac ſpinali medullæ,& ideò facit Apoplexiã, paralyſim, conuulſionẽ, ſtuporẽ,& tremorem, caliginẽ quoq, & vertiginẽ, lethargũ, phrenesim ſurditatẽ, catharrum, neruorũ imbecillitatè, arctuũ contractionẽ, cęteraq; vberiora mala, quæ poſſunt originem trahere ex capitis deſtillatione, quam illud mouere aptũ eſt, vt latius videre eſt apud Pliniũ lib. 14. cap. 22. præſertim excitat phtiſim, apneam, & mortem, prout nos ſupra multorum oſtendimus exemplis.

Non ſic eueniet certò, ſi rectò vſu, rectaq; adminiſtratione commodè vſurpetur, tunc enim plurimum conducet, rationiſq; Nauim moderaminis fræno ſtrennè coercet, & aduerſam valetudinem ab ęgro corpuſculo propulſare nouſſinit, multaq; alia parebit commoda, quæ natura ſileri non amat, cũ tota

tot experimentis, quaſi clamantibus linguis, apertius nunc, quã antea proloquantur, incredibili omniũ approbatione, & precipuè Nicolai Monardes luſitani, & Caroli Sthephani Galli, quibus duobus plus debemus pro iã luce nobis data de Tabaccho, quã vt ſiue re, ſiue verbis ſoluendo eſſemus illis, ex hoc enim, quaſi repentè exoptatam adipiſcimur ſanitatẽ, ſi prout artis præcepta, ac dogmata iubent adhibeatur, ſiue in bonũ Medicinæ vſum ab erudito Medico trahatur.

Sed ſi quis huiuſcemodi ignoratis, genuinas normas, verumq; tabacchi vſum ignorans illud in abuſum conuertatur? non ſalutẽ, ſed perniciem preſtò, & pro ſanitate mortem illicò inducet, cuius peccatum quodlibet circa exceſſum, defectũ, locũ, tẽpus, modũ, numerum, & alia, quæ ſuperius oſtendimus conſiſtit; vſus verò è contra parabitur de Relat. Nicolai Monard. par. 2. rerũ ex India euectar. c. 1. & Caroli Stephani Galli lib. 2.

agri-

agriculturę, c.76. ſiue etiã noſtratę obſeruationis diutinæ, quorũ omniũ elẽchi ſequẽs iudicabit ſcriptio.

Primò igitur capitis morbos tũ internos, tũ externos velut Alopeciã, Achores, & tineã ſonat, pedicu los tum capitis, tũ inguinis mirè enecat, ſiue ſuccus, ſiue ex eo vnguentum eoq; tã puluerato, quam extracto; dolores capitis ex cauſa frigida, cephaleã ſcilicet, aut cephalalgiã frigidã, & ventoſam, aut tandẽ oſſa, vel clauos mirificè tollit ſolijs adhibitis actu calidis, vel cum de corticibus citri oleo. Rigores neruorum ex catharro ſimili modo ſanat, pariter, & dolores quoſcunq; frigidos, præſertim articulorũ, & dentiũ, quorum etiã corroſiones, caries. ac tineas prohibet. Sic & gingiuarũ epulides, parulides. eroſiones, leutores, & nigredines leuat exuſtus tabacchi cinis præſertim, qui ex pippis ſumantib. educitur; elephantiaſim, & faciei puſtulas tum boni, tum mali ſint moris. Eriſipelata, ac ignem volaticum

ticum , fuoco di S. Antonio,dictū perſanat.ſtrumas tam vulceratas qnam non exulceratas ſoluit , itē & gutturis herniam cum aceto .

Iuuat ſecundo Phtiſicos , & catharroſos eius ſyruppus, et eiuſdē aqua aſthmaticos,et anhelitus diſficultate oppreſſos curat,quod idē per ſuffitū pari modo operatur.lateris dolores, et Pleuriticos cataplaſmatis inſtar,aut embrocationis ſubleuat, quod et ego ſilui in pleuritidis cura alias edita typis, vtpotè quod nōdū obſeruaueram.

Tertiò Mămillarū apoſtemata frigida, cæterarūq; partiū carcinomata vlcerata, noli me tangere, Gangrenas, lupias,phagedenas,et vlcera æſtiomena, mirè conſolidat vlcera item quæcunq; etiā verminolenta,crurum præſertim , et abſtergit, & ſanitati reſtituit ; vlcera etiā Gallica, ſiue venenato illata ferro perſanat queādmodūCaribo rum indorū exēplo tradit Monardes.Carbūculos peſtilētes,ac venenoſos extinguit,& pariter ſerpētū,

cæ-

cæterorũq; venenatorũ animãtiũ ictus (extincta ex ſui proprietate veneni malitia) perſanat; recentia ſolidat vulnera, & ſanguinis fluores quoſcunq; perſiſtit.

Quartò Ventriculi dolores frigidos ſedant eius fo.ia cinere mortificata; digeſtionem adiuuant; tollit ſingultum per ſternuti excitationem, obſtructiones, oppilationes, & viſcerũ durities, ſplenis ſcilicet, & iecinoris ſoluit cũ aceto cõtusũ, aut vnguenti modo illinitũ; lũbricos ventris eius ſyrapiũ enecat, & ſuccus vmbilico adhibitus educit. In matricis præfocatione foliũ calidũ vmbilico, ac pectini adhibetur; pſorã, & leprã tollit, ſomnum conciliat, laſſitudinem ſedat; & podagram comminuit.

Hæc mihi in extẽporaneũ calamũ venere; ſed hodierni Homines gratificandi ſtudio addicti, Tabacchi telũ in eorũ perniciẽ, ac necẽ vertunt, quorũ vitæ à periculo redimẽdę poterat eſſe ſalus, ſi rectovſu rectaq; ratione adminiſtraretur.

Rem

Poiche mi diè al ceruello ſi fatto ſcac
quád'io m'iduſs'àprẽderlo da ſciocco
ch'ancor ſtarei qual matto di Tarocco
ſe non mi ſoccorrea pietoſo Bacco.
Mendico diuentar poſſa da Ricco.
chi più mè'offre, & io ſia tutto becco
ſe più Tabacco nel naſo mi ficco.
Ne queſto ſol, ma l'occhio cõ ũ ſtecco
mi ſia cauato, e meſs'in vn lambicco
ſe Tabacchiera guſto, annaſo, ò lecco

Indicibile autem incõmodum, idq; multiplex, longum, & moleſtum, quod Tabacchi ſedula ſumptio hominibus creat, vt audiuiſtis lectores, nec facilè mente concipi poteſt, nec ipſe vllis ſcriptis meis quorum iam vicenas paginas impleueram, vix vt milleſimo ſubſcribendo vacet locus, explicare, & ſignificare vnquam poſſem; ad ſalutem inefficax eſt, ad venuſtatem inconcinnum, ad maieſtatem indecorum, & ad malum ſplendidum, vt compendio repetam, quod multis reſperſis nunciaui paginibus.

Eſſent ſanè alia permulta apud me, de quibus vellem vos in hac Tabaechi narratione certiores face-

cere, ſed ne me criſpini ſcrinia lippi, & mercennaria præconia com pilaſſe putetis, opus nunc eſt vt ca namus receptui, & in caſtra tantiſper retrudamur neceſſè eſt, nihilq; præterea adiungemus, nec verbum amplius addemus vllum, ne in veſtibulo verboſitatis alis nos condamnet.

Interim ſi quid profecimus, gra tias Deo agite omnipotenti, qui Muſas noſtras iam pridem altiſſimo ocio inuolutas, longiſſimoq; ſilentio ſopitas, & marcenti veluti ſomno inebriatas excitandas, & ad ſtudium rediendas curauit.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F. S

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO - ROMA -
1971